

MAAOMAVALITSUS

EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. AUGUSTIL 1930. A.

Nr. 13/14

KAHEKSAS AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:	
Aastas	Kr. 5.—
Pooles aastas	" 2.50
Üksik number	" —.25
1923 aastak.	" —.50
1924	" 3.—
1925 — 1929 a. ä	" 5.—

Toimetus ja talitus:
Tallinnas, Suur Roosikrantsi uul. Nr. 12.
Telefon Nr. 4—72.
Jooksev arve: Eesti Panga Tal- linna osakond Nr. 609.

Kuulutuste hind:	
1 lhk. Kr. 20.—, 1/2 lhk. Kr. 10.—,	
1/4 lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk. Kr. 2.50	
1/16 lhk. Kr. 1.25.	
Dokumentide kaotamise kuu- lutused 50 senti dokumendi pealt.	

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Isikutõestamise ja liikumise seaduse vast- olud - A. Eichenbaum	Lhk. 211
Omavalitsustegelased Poola presidendi kü- lastamise puhul	" 212
Seletuskiri vallaomavalitsuste ümber- korraldamise põhilause te juurde (järg)	" 215
Vallaomavalitsuse seadus	" 222
Vallaomavalitsuse tegelased võtku valla- omavalitsuste ümberkorraldamise eel- tööde tegemise puhul rohkem sõna — A. Soo	" 236
E. M. Liidu ja omavalitsuste tegevusest	" 237
Riigikohtu seletused	" 240
Küsimused ja vastused	" 240
Kuulutused	" 210,240

Ilmus trükist

O. Suursööt

Finansteadus

40 senti

VÄLJAANDJA
EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIT.

Tellimise address: Tallinn, S. Roosikrantsi
Nr. 12. Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Teie kinnitate

oma liikumata ja liikuvat varandust
tuleõnnetuse vastu

kõige soodsamatel tingimustel

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A./S.

„OMA“

mis on omavalitsuste ühine kinnitusettevõte ning mille tegevusest saadud tulud omavalitsuste kaudu rahvale tagasi lähevad.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid üle Kr. 368.000.—.

Seltsi juhatus: Tartus, Riia tän. 41, oma majas, kõnetr. üldine 3-44 juhatus 5-62.

Peaagentuur: Tallinn, Harju tn. 48, kõnetr. 18-58.

Agendid kõigil pool.

Eesti Maaomaval. Liidu kirjastusel on ilmunud ja temalt saada:

„Maaomavalitsus“	1923 a.-k.	Kr. —.50	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„	1924 a.-k.	„ 3.—	viisiline raamatupidamine“	Kr. 2.50
„	1925 a.-k.	„ 5.—	„Eesti ravitsus- ja suvitus-	
„	1926 a.-k.	„ 5.—	kohad“	„ —.70
„	1927 a.-k.	„ 5.—	Omavalitsustegelaste kalender	
„	1928 a.-k.	„ 5.—	1930 a. press-paan köites à	„ 1.20
„	1929 a.-k.	„ 5.—	kuldköites	„ 1.75
„Esimene Eesti omavalitsuste-			„Meie maaomavalitsuste üm-	
gelaste kongress“	„	2.50	berkorraldamise sihid“ . .	„ —.60
Seesama omavalitsustele . .	„	2.—	„Vallaomavalitsuste ameerika-	
„Sundnormide kogu maaoma-			viisilise raamatupidamise	
valitsuste kohta, 26 vihku	„	16.90	revideerimise kava“	„ —.50
ehk 1 eks. 70 s., 5 vihku 3.25	„		Vallavolikogude kodukord . .	„ —.15
s., 10 vihku 6.50 s., 20 vihku	„	13.—	„Maaomaval.“ köidetut kallimad: kooliköide 80 s.	
			kalingorköide 1 25 snt., nahkköide 1,50 snt.	

Isikutõestamise ja liikumise seaduse vastolud.

A. Eichenbaum.

Patküla vallasekretär

Isikutõestamise ja liikumise seadus ja sellest olenev Kohtu- ja siseministri määrus majaraamatute pidamise kohta (R. T. 54 — 30) on tekitanud vallavalitsuse tegevuses suured augud ja on asetanud vallavalitsusi korralduste ja seadusenõuete täitmisel arusaamatusse seisukorda.

Vallavalitsuse tegevus piirdub vallas elutsevate inimeste õiguste rahuldamisega ja kohustuste nõudmistega, mida vastavad avalikõiguslikud ja eraõiguslikud vahekorrad ühiskonna tarvitustes esile toovad. Praegu maksvate seaduste järele põhjenevad kodanikkude nimetatud õigused ja kohustused alalises elukohas registreerimise (arvel seismise) alusel, nii on õigus kodanikkudel valida, hääletada, perekonnaseisu registreerimisi toimetada, isikutunnistusi saada ja hoolekandelist abi nõuda alalise elukohale vastavast omavalitsusest, selle vastu vallavalitsus kodanikkude õigusi kindlustades ja seaduse nõudeid täites, on kohustatud pidama ja iga aasta kaks korda parandama hääleõigusliste kodanikkude nimekirju, hoolekandelist abiandmist korraldama ja kodaniku mitmepool elamisel Hool. sead. § 19 alusel väljaselgitama hoolekande kohusliku omavalitsuse, kindlaks tehes, kus kodanik viimase kolme aasta jooksul kõige rohkem aega elanud. Viimase asjaolu kindlaks tegemiseks tuleks terve pikem juurdlus majaperemeeste ülekuulamisega toime panna, mille täieline tulemus saaks küsitav olema, sest majaperemehed ei suuda, näiteks, 3 aasta jooksul läbikäivate inimeste tuleku ja äramineku aega meeles pidada ja ei saa ka ajutise ja alalise elukoha vahel kindlat vahet teha, kas ühes kohas kaks, kolm päeva, nädalat või kuud elamine alalise või ajutise elamise mõiste alla saaks kuuluma ja küsimusele vastused alati veniva mõistega oleks. Teiseks võib õigusi vajav isik oma alalise elukoha määramiseks hoopis vastukäivaid seletusi anda, mis lahkuminevad majaperemeeste tõendustest.

Kuigi põhiseaduse järele elukoha muutmine ja liikumine Eestis vaba, siiski ei saa vallavalitsused kui riigivõimu teostajad kohtel, oma õigusi kodanikkude vastu

maksma panna, sest praegu ei ole maal teatavasti peale Tulum. sead. § 37 ühtegi kohustust, mis sunniks majaperemeest andma nimekirja tema majas elutsevate isikute kohta, samuti puudub vallavalitsusel õigus majaperemehelt selle saamiseks ehk sel alal puudulikkude kohustetäitjate vastutusele võtmiseks.

Jääb väga suureks vastamata küsimuseks, milliste andmete alusel saab vallavalitsus Riigik. valim. sead. § 21 ettenähtud nimekirju iga aasta mai ja nov. kuudel parandada, mille alusel seatakse kokku iga aasta valla isiku- ja teiste maksumaksjate, rõuge- ja koolikohusliste laste nimekirjad jne.

Kuidas saab kätte anda kohtu-uuri- ja rahukohtuniku ja teiste ametnikkude ja asutuste teateid, kutseid ja korraldusi, kui vallavalitsusel pole kodanikkude elukohaga mingit sidet? Ühest küljest oleks see alaline registreerimiste ärajäämine suur kergendus, kuna teisest küljest muutub tegetsemine endiste seaduste alusel võimatuks.

„Riigi Teatajas“ Nr. 51 — 27 a. avaldatud Kaitseväeteenistus- ja tööteenistuskooskõpskude kodanikkude arvestamise juhatuskirja nõuded näevad ette, et teenistuse kutsutavatel ja III järgu reservarvel võetavatel meeskodanikkudel peavad olema isikutunnistused, millele leiduvad lehed pealkirjaga „Teated ja muudatused kaitseväeteenistuse kohta,“ kuna R. T. Nr. 55 — 30 a. ilmunud määruses kinnitatud isikutunnistuste formulaaril need kaitseväeteenistuse teated puuduvad ja Kohtu- ja siseminister oma ringkirjaga 16. juul. s. a. Nr. 594 on kohustanud isikutunnistusi väljaandjaid asutusi endiste väljaantavate isikutunnistuste formulaaridel lehekülje laiuselt maha kriipsutama sõnad „Teated kaitseväeteenistuse kohta“ jne. Nii on need ja sellega ühenduses veel palju teisi korraldusi üksteisega täiesti vastolus ja missuguse ministeeriumi määrusi siin vallavalitsused täitma peavad, jääb selguse tuks.

Lõpuks olgu tähendatud, et Riigikogu valim., rahvah. ja rahvaalgat. õig. sead.

§ 21 ettenähtud nimekirjade alaliseks aastaks kahekordseks parandamiseks 10 a. praksise järele mingit tegelikku vajadust pole tuntud ja see iga aastane kahekordne suur asjata töö ärajäämine vähendaks küll nimekirja parandajate töökoormat,

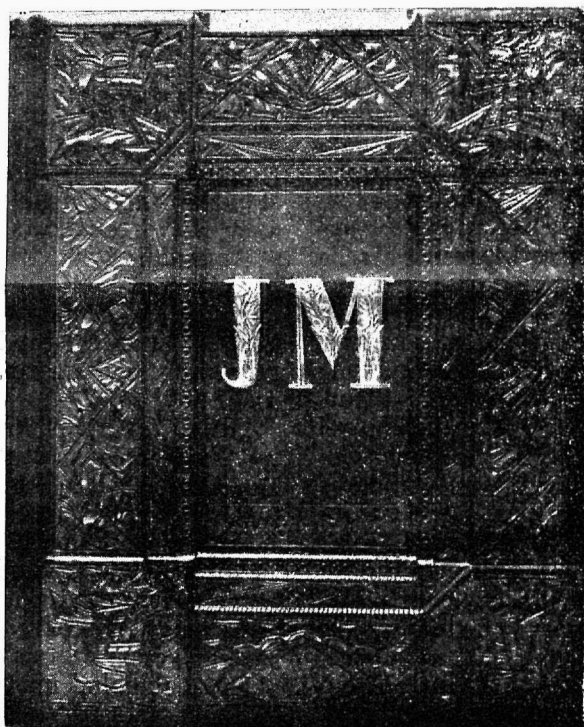
sedat enam veel, et praegu pole võimalik hankida andmeid alaliste hääleõigusliste kodanikkude seisukorrast.

Praeguse olukorra muutmine on kiireiselooline.

Omavalitsustegelased Poola presidendi külastamise puhul.

Oli Poola President sadamasse saabunud, kus muude hulgas ka omavalitsuste liitude esimehed külalist vastuvõtsid, kogusid maavalitsuste esimehed, linnapead, vallavanemad ja alevivanemad Kohtu- ja siseministri kutsel „Estonia“ valgesse

näitena märgib minister ära, et Ungaris, kus valitseb äärmiselt tugev tsentralistlik vool, lahendati omavalitsuste küsimus just detsentralistlikes suunas, suurendades omavalitsuste õigusi. Ka meil ei ole mõeldav valitsemine ilma omavalitsusteta. Val-

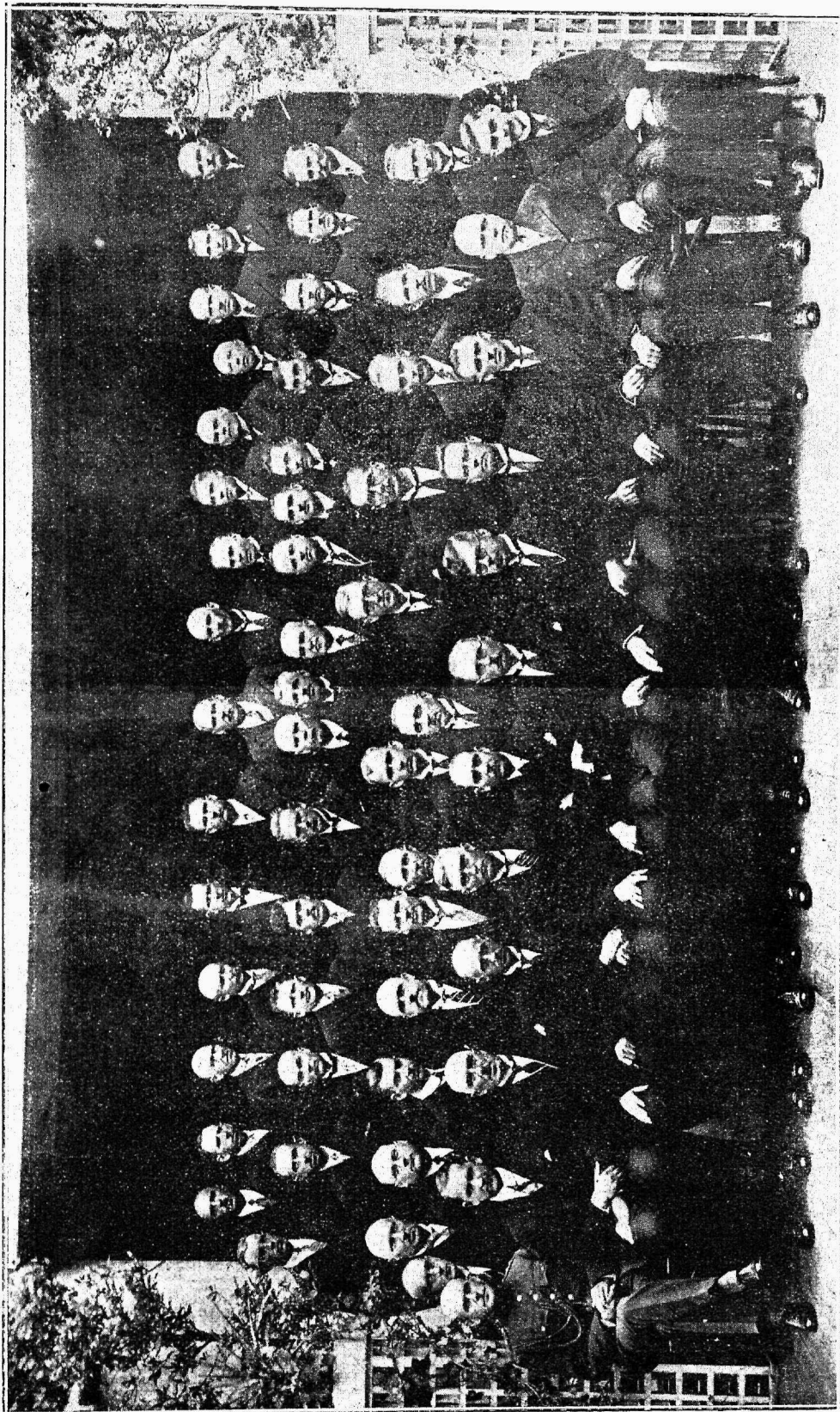
Poola Presidendile Eesti omavalitsuste poolt kingitud albumi kaane esikülg.

saali einele. Enne einet päevapildistati koosolejad. Eine lõpul tervitas Kohtu- ja siseminister A. Anderkopp kokkutulnuid omavalitsustegelasi ja tähendas, et temale ja Vabariigi Valitsusele on teada omavalitsuste raskused ja mured. Nende lahendamise ei ole kerge, sest arvamusid omavalitsuste kohta on väga lahkuminevad. Kuid pääsetee peab leitama. Huvitava

laomavalitsuste seaduste eelnõu saadetakse neil päevil tutvunemiseks laiali ja maksude küsimus on kaalumisel. Minister, tervitades koosolijate omavalitsustegelaste kaudu kõiki omavalitsusnimesi, avaldab lootust, et päevakorral olevad muudatused läbiviiakse peale selle, kui neis küsimustes ühisele seisukohale jõutud.

Ministri kõnele vastas koosolijate nimel

Poola Presidendi vastuvõtule kogunud omavalitsustegelased 10. aug. 1930 a. Kohtu- ja Siseministri poolt korraldatud eine puhul „Estonias“.

Istuvad pahemalt 6-es Kohtu- ja siseminister A. A n d e r k o p p, temalt pahemal Linnaade Liidu esimees A. U e s s o n, ministrist paremal E. M a a o m a v a l i. Liidu esimees R. K u r i s, tema kõrval Administ. osakonna direktori abi O. A n g e l u s.

vanem koosolijatest, Jõgeva vallavanem E. Laanberg järgmise kõnega:

Härra Minister ja härrad omavalitsustegelased!

Tänasel Eesti suupäeva puhul, kus kõrged külalised, sõbralise Poola Presidendiga eesotsas, Eesti pealinna külastavad ja kõik tähelepanu tema poole pööratud, on lugupeetud härra Kohtu- ja siseminister võimaliku leidnud olema omavalitsustegelaste

seisukohtadega heasoovilikult arvestate. Elagu Vabariigi Valitsus, elagu härra Minister!

Einelt rutati otse raekotta presidendi vastuvõtule.

Peale einelviibijate kogusid sinna ka Tallinna linnavalikogu ja -valitsuse liikmeid ning ajakirjanikke, kes raekoja saalis Presidenti ootasid, kes määratud ajal, kell 4 p. l. Riigivanema saatel sinna ilmus.

Poola President Tallinna saabumisel sadamas
õhustab E. Maaomaval. Liidu esimeest.

Poola President Tallinna Raekotta minemas.
Raekoja trepil teda vastuvõtnas Tallinna linna
valikogu esimees A. Rei, linnapea A. Uesson
ja E. Maaom. Liidu esimees R. Kuris.

tega koosviibimisele aega pühendada. Selle tähelepanu eest lubage Teile, härra minister, koosolijate nimel südamlikku tänu ütelda.

Meie kuulsime Teilt ja oleme ise teadlikud omavalitsuste puudustes ja hädavajalikes reformides. Teadmine, et Vabariigi Valitsus härra Kohtu- ja siseministri kaudu on informeeritud omavalitsuste puudustest ja hädavajalikest reformidest, kindlustab meile usu, et härra Minister ja Vabariigi Valitsus teevad kõik, mis võimalik, meie omavalitsuste heaks käekäiguks, kuna tänane hea vahekord lubab loota, et Teie, härra Minister, tuleviku töökorralduste juures omavalitsustegelaste

Kui kõrged külalised platsi võtnud, astusid välja teiste hulgast Tallinna linnapea ja Linnade Liidu esimees A. Uesson, E. Maaomaval. Liidu esimees R. Kuris ja Tallinna linnavalikogu esimees A. Rei, ning A. Uesson pidas Presidendile järgmise tervituskõne:

„Hra President, Tallinna linnavalitsuse nimel on mul au Teie Ekstsellentsi südamlikult tervitada Eesti pealinna vanas raekojas.

Suursuguse Poola rahva esimese kodaniku külaskäigu ajaloolise silmapilgu tunnistajatena on sellesse saali täna kogunenud kõikide Eesti linnade pead ja alevite vanemad, maaomavalitsuste esimehed ja

vallavanemate esindajad, et Teie Ekstsellentsile ühiselt avaldada oma lugupidamist ja sügavat poolehoidu.

Eesti linnadel on Poolaga olnud 16. ja 17. sajangu lävel mitmesuguseid kokkupuutumisi. Selle linna arhiivis leidub tänapäev Poola kuulsusrikka kuninga Sigismund III privileeg Tallinna linnale.

Lõuna-Eesti linnades, eriti Tartus ja ka maarahva hulgas tegid tol ajal andumusega rahvahariduslikku tööd Poola katoliku preestrid, kelle vahekord kohalikkude pärismaalaste-estlastega olnud vanade dokumentide järele kõige sõbralikum.

Sõbralik vahekord valitses meie rahvaste vahel kogu selle aja, mil mõlemad maad olid võõra võimu all. Tumedatel aegadel ammutas eestlane oma iseseisvuse mõtte arendamise julgustust Poola rahva samasugustest püüetest.

Oleme imetlenud Poola ajalugu ja austanud tema kunsti ning kirjanduse geeniust.

Oleme Poola rahva suurejoonelist sõprust rohketele kordadel tundma ja kõrgelt hindama õppinud ja meie kõik soovime palavalt, et vastastikune lugupidamine, usaldus ja kultuuriline koostöö võiks järjest kasvada meie rahvaste vahel, kes oma riigi ehitanud rahu ja õigluse kõrgete põhimõtete kohaselt.

E. Linnade Liidu ja E. Maaomavalitsuste Liidu nimel Presidendile ülesvõtetele suurt albumi üleandes pidas E. Maaomaval. Liidu esimees R. Kuris poolakeelse kõne. Eestikeelses tõlkes on kõne järgmine:

„Teie Ekstsellents! Riikide ja rahvaste

vahelised sõbrused ei sünni mitte ainult üldpoliitilistest seisukordadest ja riiklistest huvidest.

Ka Teie Ekstsellentsi külaskäigul Eesti on tugevam alus. Meie teame, et kuue-teistkümmendal aastasajal, kui Poola kuningate võim meie maale ulatas, maksmapandud privileegiumid püüdsid meie rahva esivanemate seisukorda kergendada.

Hiljem üleelades ühesuguseid raskusi vene võimu all ja nüüd jällegi iseseisvateks rahvasteks saades on Poola ja Eesti rahvastel sõpruseks veel enam põhjust.

Selle sõpruse kinnituseks ajaloolise Poola rahva vastu ja lugupidamise avalduseks Teie Ekstsellentsile palun Eesti rahva kohaliste esindajate, omavalitsustegeelaste, nimel vastu võtta käesolevat albumi tänase külaskäigu ja selle au osaliseks saanud Eesti mälestuseks.“

President tänas kõnelejaid-kingitusandjaid sooja käepigistuse ja tänusõnadega. Selle järele tutvustas linna arhivaar Greifenhagen kõrgele külalisele raekoja maale, puunikerdusi, gobelääne ja ajaloolisi dokumente. Klaasi veini juures tutvustati külalisele omavalitsustegelasi, kellest üksikutega ta mõne minuti vestles. Raekojast lahkudes hüüti Presidendile kolmekordne „elagu“.

Õhtusest vastuvõtust Riigivanema juures, samuti paraadist järgmisel päeval võttis suur hulk omavalitsustegelasi osa, kuna galadineest Riigivanema juures ja Presidendi laeval enne ärasõitu antud õhtusöögist võtsid omavalitsuste esindajate-na osa liitude esimehed.

Seletuskiri vallaomavalitsuste ümberkorraldamise põhilause te juurde.

(Järg.)

Volikogu tuleks vabastada kõige vähem tähtsate asjade otsustamisest ja jätta talle ainult tähtsamad küsimused. Sellega laieneksid täidesaatva organi võimupiirid ja asjad leiaksid kiiremat ja otstarbekohasemat lahendamist. Küsimused, milliste lahendamine peab jääma volikogu võimkonda, tuleb seaduses äratähen dada. Vallaomavalitsuste suhtes kuuluksid volikogu võimkonda järgmised asjad:

1) vallavanema, tema abide, vallasekretäri ja revisjoni komisjoni liikete valimine, samuti ka valimiste toimetamine ame-

titesse, milledesse asetamine vastavate seaduste ja määruste põhjal on antud vallavolikogu kätte;

2) tasu määramine eelmises punktis tähen datud nende ametite pidamiseks, milliseid tasuta ei peeta ja milliste jaoks tasu määramine kuulub vallaomavalitsusele;

3) vallaomavalitsuse täidesaatvate organitele tarvilikkude instruksioonide andmine;

4) tulude ja kulude eelarve läbivaatamine;

5) maksvate seadustega ettenähtud ko-

halikkude maksude ja kohuste määramine;

6) lootusetuks muutunud või võõriti määratud valla maksuvõlgade kustutamine;

7) valla varanduste ja kapitalide valitsemiseks ning asutuste ja ettevõtete korraldamiseks ja juhtimiseks määruste ja juhtnööride andmine;

8) kinnisvarade vallale omandamine, vallalt võõrandamine ja pantimine, erikapitalide ja ettevõtete asutamine ning likvideerimine;

9) valla nimel laenude tegemine, vastutuste ja koormatuste kandavõtmine;

10) lepingute sõlmimine eraettevõtjatega üldiseks tarvitamiseks määratud valla ehituste ja ettevõtete asutamise ja kasutamise kohta.

11) vallavalitsuse tegevuse ja aruanete kontroleerimine ja vallavalitsuse ning vallasekretäri peale antavate kaebuste läbivaatamine;

12) vallaomavalitsuse ametnikkude vastu nõudmistest tõstmine ja nende vastutusele võtmise algatamine;

13) vallapiiride muutmise asjus seisukoha võtmine;

14) vallamaja asukoha muutmise küsimused;

15) seisukohavõtmine asjus, mis vallavalitsusselt või järelevalveasutustelt ette pannakse;

16) eriseadustega ja määrustega ettenähtud küsimuste otsustamine.

Kõikide muude küsimuste lahendamine kuulub vallavalitsuse või vallavanema võimkonda.

3. Kindlustades täidesaatvale organile teatava iseseisvuse, leitakse, et tuleks ka korraldada täidesaatvat organi iseennast. Täidesaatev organ on ettenähtud kollegiaalne. Kuid igal kollegiumil on oma juhatus: vallaomavalitsuse üksuse täidesaatvas organ on selleks vallavanem. Vallavanema võimupiirid võivad olla kitsamad või laiemad: näit. vallavanema ülesandeks võib olla ainult vallavalitsuse koosolekute juhatamine ja vallavalitsuse poolt vastuvõetud otsuste täidesaatmine. Oldakse üldiselt nõus, et vallavanema võimupiire tuleb laiendada, mis vastab ajalooliselt aastakümnete jooksul väljakujunenud olukorrale, et tuleb leida abinõusid vallavanema prestiihi tõstmiseks. Näiteks, toonitab seda Maaomavalitsuste Liidu nõukogu resolutsioon (v. Maaomavalitsus Nr. 8 — 1928 a.), nõuab seda Uue-Vändra vallasekretär H. Raid ja ka kõik

teised, kes selles küsimuses on sõna võtnud. Leitakse, et vallavalitsusel tuleks otsustada ainult tähtsamad küsimused, kuna kõik muud küsimused otsustaks vallavanem. Selle juures toonitatakse mõnelt poolt, et vallasekretärid valdades alata suurenevale töörohkkusele ja vastutusele kauemat aega vastupanna ei suuda ja et sellepärast osa sekretäri koormatust tuleks panna otsukohe vallavanema peale. Selleks aga tuleks vallavanema amet kujundada igapäevaseks ja kindla palgaliiks. Tähendatakse veel, et kui vallavalitsus jääb püsima kollegiaalse asutusena, kes otsustaks tähtsamaid küsimusi, siis tuleks sealt kõrvaldada praegused ülearuused. Nende hulgas leitakse täiesti üleliigne olevat sunduslik vallavalitsuse koosolekute pidamine. Eelmise vallavolikogude valimise seaduse järele pidi vallavalitsus koosolekuid pidama mitte vähem kui kord nädalas, praegu maksev valimisseadus nõuab koosolekute pidamist vähemalt kaks korda kuus. Kui on koosolek, siis peab ka protokoll olema. Ja praegu tuleb valdades sagedasti ette, et tulevad kokku vallavalitsuse liikmed ja arutavad, et mida peame täna ometi protokollile panema? Mõnikord ei jää muud üle kui kirjutakse protokoll, et vallavalitsus oli täies koosseisus koos ja võttis vastu makse. Leitakse, et küllalt oleks, kui seadus ära määrab, et vallavalitsuse koosoleku kutsub kokku vallavanem siis, kui on selleks vajadus. Muid lihtsaid asju ajab vallavanem, kuna vallavanema abid on vallavanema korralduste täitjad kohtadel. Samuti leitakse, et ka vallavolikogu kokkukutsumine, milleks on praegu tarvis vallavalitsuse otsus, peaks jäetama vallavanema võimkonda.

Ka Kohtu- ja siseministerium, arvestades tegelikult olukorraga, leiab, et ei ole otstarbekohane ega tarvilik, et kõikide valla täidesaatva organi võimkonda kuuluvate asjade otsustamine sünniks kollegiaalselt. Kollegiumi otsustada tuleks jätta ainult tähtsamad küsimused, kuna kõik muud asjad jääks vallavanema ajada ja korraldada. Tehniliselt peab ministerium otstarbekohaseks 1866 a. Vallakogukonna valitsemise seaduse eeskujul tulevast vallaseadust nii konstrueerida, et selles vallavanema võimkonda kuuluvad asjad üksikasjaliselt ülesloetakse, nagu vallavolikogu omadki, kuna vallavalitsuse kui kollegiumi otsustada jääksid asjad, mis ei kuulu vallavolikogu ega vallavanema kompetentsi.

Ministeeriumi äranägemise järele peaks vallavanema võimkonda kuuluma järgmised asjad:

1) vallavolikogu kokkukutsumine, juhatamine ja päevakorda võetud küsimuste otsustamiseks esitamine;

2) vallavalitsuse kokkukutsumine ja temale asjade esitamine otsustamiseks;

3) vallavolikogu ja vallavalitsuse otsuste täitmise korraldamine;

4) valla ostud, ehituste ja tööde väljaandmine, millede kulud ei ulata üle teatava summa (näit. üle 100 krooni), ning valla eelarvete, nende osade täitmise vahenditult korraldamine, milledega üksik-asjalikult kindlaks määratud, kellelt ja kuipalju maksta; muude osade täitmise vallavalitsuse otsustada andmine ning selle otsuste järgi täitmise korraldamine;

5) vallakassa, kapitalide ja varanduste valitsemine, asutuste ja ettevõtete korraldamine ning juhtimine vallavolikogu otsuste, määruste ja juhtnõuude järgi;

6) maksude võtmise ja maksuvõlgade sissenõudmise korraldamine;

7) valla teede korrashoiu ja muude naturaalkohuste täitmise korraldamine;

8) vallavalitsuste, teiste omavalitsuste ja eraisikute seaduslike mõuete täitmise korraldamine;

9) vallavalitsuse kogu asjaajamise korraldamine ja juhtimine, otsekohene valve vallaomavalitsuse ametnikkude üle ning valla esindamine ja valla nimel teotsemine kõigil neil juhtudel, kui ei nõuta erivolitust ega eriti määratud esindajat.

4. Vallavalitsusele antakse õigus vallavolikogu otsusi anda volikogule ümberotsustamiseks, kui vallavalitsus leiab, et otsused ei ole seadusepärased või on kahjulikud valla- või üldhuvidele. Seda õigust ei tunne praegused vallaomavalitsusesse puutuvad seadused, kuid teda mägid ette siseministri poolt Vabariigi Valitsusele 20. märtsil 1928 a. esitatud põhilaused ja selle õiguse andmist vallavalitsusele pooldab ka Kohtu- ja siseministeerium.

Vallavolikogus kui kollegiaalses organis poeb kergesti üks liige teise taha ja keegi ei tunne enese vastutava olevat tehtud otsuste eest. Sellepärast võidakse teha väga juhuslisi otsusi. Peale selle võib volikogu otsusi teha, mis osutuvad mitteseaduspärasteks või on kahjulikud valla- või üldhuvidele, lihtsalt rühmade võitluse tuhinna või arutusel oleva küsimuse üksikasjade mittetundmise tõttu. Sarnasel juhul ei või ometi nõuda, et otsus täide peab saadetama. Peab kollegiale õigus ja või-

malus antama niisuguste otsuste täitmist seisma panna. See õigus ja võimalus tuleks anda eestkätt vallavalitsusele kui volikogu otsuste täitjale.

Leiab vallavalitsus, et volikogu otsus ei ole seadusepärane või on kahjulik valla- või üldhuvidele, siis võib ta otsuse täitmise seisma panna ja sellest teatava aja jooksul, näit. 2 nädala vältel, volikogule kirjalikult teatada ühes motiivide äratähendamisega, mispärast võimalik ei ole otsust täita. Ei ole volikogu otsus seadusepärane ja annab vallavalitsus ta volikogule ümberotsustamiseks, siis teatab ta sellest ühtlasi ka järelvalve asutusele, kes volikogu uut otsust äraootama jääb.

Jääb volikogu küsimuse uuel läbivaatamisel oma endise otsuse juurde, siis peab vallavalitsus need otsused, mis ta leidis valla- või üldhuvidele kahjulikud olevat, täide viima, kuna mitteseadusepäraste otsuste kohta järelvalve asutus seisukoha võtab.

Võidakse öelda, et valla- ja üldhuvide mõiste on sedavõrd veniv, et vallavalitsus peaaegu kõikide volikogu otsuste täitmise vähemalt edasilükata võib. Samuti võidakse tähendada, et sarnaseid kui ka mitteseadusepäraseid otsusi saaks ära hoida teisel teel, nimelt võib seda vallavanem volikogu koosolekul teha, hoiatades sarnaseid otsusi tegemast.

Selle kohta peab aga tähendama, et kui on seaduses ette nähtud sarnaste otsuste lahendamise viis volikogu enese poolt, siis võib vaevalt uskuda, et vallavalitsus oma võimu sel alal kurjasti hakkaks tarvitama. Välismaade, näit. Saksamaa omavalitsuste kohta, kus sarnane võim täidesaatvale organile antud, ei või seda igatahes mitte konstateerida. Mis puutub aga volikogu juhataja hoiatusesse, siis on tegelik elu näidanud, et ükski sel viisil midagi ei saa ära hoida. Hoiatus aitaks, kui volikogul oleks teada, et hoiatusele mittealustumisel on see tagajärg, et asi tuleb uuesti otsustada.

Mis puutub eriti volikogu mitteseadusepärastesse otsustesse, siis väheneks nende ümberotsustamiseks andmisega vallavalitsuse läbi järelvalve asutuse töö, sest viimasel tuleks sarnaste otsuste kohta seisukoha võtta ainult sel korral, kui volikogu küsimuse teistkordsel arutusel oma endise otsuse juurde jääb või kui vallavalitsus üldse küsimust volikogule ümberotsustamiseks ei anna.

Veikestes valdades, kus puudub kollegiaalne vallavalitsus, antakse volikogu ot-

suste ümberotsustamiseks andmise õigus vallavanemale.

Nagu vallavalitsus volikogu otsusi võib volikogule ümberotsustamiseks anda, võib ka vallavanem vallavalitsuse otsusi vallavalitsusele uueks arutamiseks anda, kui ta leiab, et need ei ole seadusepärased või on kahjulikud valla- või üldhuvidele.

Jääb vallavalitsus küsimuse uuel läbi vaatamisel oma endise otsuse juure, siis peab vallavanem need otsused, mis ta leidis valla- või üldhuvidele kahjulikud olevat, täide viima, kuna ta mitteseadusepärased otsused ühes oma seisukohaga saadab järevalve asutusele. Seda teeb ta ka sel korral, kui ta mitteseadusepärasust vallavalitsusele ümberotsustamiseks ei anna.

III. Vallaomavalitsuse ametnikud.

Uue omavalitsuse seaduse jaoks seadis Maakondade Liidu nõukogu 19. dets. 1922 a. põhimõtte üles: „Vallasekretär on alaline vallavalitsuse ametnik, kuid tema peab ametist lahkuma, kui $\frac{2}{3}$ volikogu üldarvust motiveeritud põhjusel seda nõuab.“ See põhimõte tunnistati õigeaks ka I omavalitsustegelaste kongressil, kus vallasekretär H. Raid selle mõtte eest välja astus.

Juulikuul 1926 a. esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule vastuvõtmiseks vallanõukogude valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle eelnõu järele pidi vallasekretär samuti alaline vallavalitsuse ametnik olema, kuid teda ei pidanud ametisse valima mitte vallavolikogu, vaid tema määramine jäeti vallavalitsuse hooleks. Riigikogu pooldas seisukohta, et vallasekretär peab olema alaline vallavalitsuse ametnik, kuid tema ametisse määramise vallavalitsuse poolt ei leidnud ta otstarbekohase olevat. Selle tagajärjel on Riigikogu poolt 7. dets. 1926 a. vastuvõetud „Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduses“ vallasekretäri ametisse asendamise ja vallandamise küsimus lahendatud järgmiselt: „§ 78. Vallavalitsuse raamatute ja arvete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantslelei ja asjaajamise juhtimiseks valib vallavolikogu ametisse vastava hariduse ja ettevalmistusega kodanikkude hulgast vallasekretäri (Ajutine seadus vallaametnikkude palga- ja tööolude korraldamise kohta — R. T. nr. 69/70 — 1920).

Peale maksvates seadustes ettenähtud korra võib vallandada vallasekretäri vallavolikogu, kuid vähemalt $\frac{2}{3}$ häälega val-

lavolikogu seaduslikust koosseisust.

Vallasekretäri võib vallandada vallavolikogu teenistusest ainult järevalve asutuse nõusolekul või ettepanekul.“

Mis puutub vallasekretäri seisukohasse uues vallaomavalitsuse seaduses, siis on selles asjas väljendatud järgmisi mõtteavaldusi ja ettepanekuid.

Siseministri poolt 20. märtsil 1928 a. Vabariigi Valitsusele esitatud vallaomavalitsuse korralduse põhilauseid näevad ette, et vallavalitsuse ametnikkude, nende hulgas ka vallasekretäri teenistusesse määramine ja teenistusest vabastamine kuulub vallavanemale. Nende põhilauseste järele nõutakse vallasekretärit keskkooli haridust ning vallasekretäri eksami sooritamist, vallaomavalitsuse muudelt ametnikkudelt vähemalt algkooli 6-aastasele kursusele vastavat haridust. Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu oma 17. ja 18. aprilli 1928 a. koosolekul võttis vallasekretäride hariduse suhtes vastu järgmise resolutsiooni: „vallasekretärit keskkooli hariduse nõudmine on enneaegne, sest sekretäri valimisel ei tule rõhku panna diploma, vaid asjatundlikkuse, vilumuse ja isikliste võimete peale“.

II omavalitsustegelaste kongressi referaatide põhimõtetes väljendab hr. H. Raid vallasekretäride suhtes oma seisukohta järgmiselt: „Vallasekretäri suhtes on ainuke vastuvõetav moodus Riigikogu poolt maksmapandud praegune seadus. Ei ole kuulda olnud, et selle seadusega rohkem kindlustatud vallasekretärid oleks halvenenud, küll on maavalitsustel andmeid, et sekretäride koosseis ja töö terveneb. Kui sekretäri ametisse paneja ja sellest vallandaja on iga kolme aasta tagant juhusliselt üleskerkiv ainuvõim vallavanema näol, kuidas võiks loota, et suurema haridusega isikud tuleks vallasekretärideks? Keskkooli haridus oleks tulevastele sekretäridele küll soovitatav, aga mitte nõuetav. Saaks see nõudmine sunduslikuks, siis peavad kohata jääma kõik need praegused sekretäride abilised, kes ei oma keskkooli haridust, aga on endid muidu hästi ettevalmistanud ja suudavad äraanda oma kutse-eksami, mida sugugi kergeks ei saa pidada. Õige on veneaegne põhimõte — parem ettevalmistus — suurem eesõigus valimistel. Erilist ettevalmistuskooli ehk kursuse asutamine vallasekretäride jaoks on hädavajalik.“

Lõpuks E. Maaomavalitsuste Liidu nõukogu poolt 5. okt. 1929 a. moodustatud komisjonilt 15. ja 16. okt. vastuvõetud põhilauseid maaomavalitsuste seaduste jaoks

seavad nõudmise üles, et vallasekretär peab olema alaline vallavalitsuse ametnik ja valitama vallavolikogu poolt.

Nagu nähtub sellest lühikesest ülevaatest, on vallasekretär 1926 a. saadik muutunud samaks alaliseks vallavalitsuse ametnikuks, mis ta oli selle instituudi loomisest peale kuni 1917 aastani. Halvad küljed, mis nähtavale tulid vallasekretäri vallavalitsuse liikmeks olemise ajal ümbervalimiste tõttu, on kõrvaldatud ja võib üldiselt konstateerida, et sekretäride koosseis ja töö terveneb.

Arvesse võttes seda asjaolu peab Kohtu- ja siseministeerium pooldama seisukohta, et vallasekretäri valimise ja vallandamise kohta jääks maksuma sama kord, mis on ettenähtud Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduses (§ 78). Seda korda leiab ministeerium tarvilikuks täiendada 1866 a. Vallakogukonna valitsemise seaduse § 30 määrusega, mis annab järevalve asutusele õiguse lõpulikult tagandada ametist neid vallasekretäre, kes oma ametikohuste täitmiseks täitsa võimetud on, oma ametikohuseid ei oska täita. Maks va korra järele konstateeritakse vallasekretäri ameti mitteoskamise fakt revideerimise teel kohapeal. Et tähendatud paragrahvi kohaldada, on tarvilik alati ligemalt välja selgitada, kas korratud ja puudused valla asjaajamises on tingitud vallasekretäri oskamatusesest või mõnest teisest põhjusest ja ainult siis, kui nende korratuste põhjuseks asjaajamises on sekretäri oskamatus, võib teda administratiivses korras ametist tagandada. Lõpulik ametist lahtilaskmine vallasekretäri ameti mitteoskamise pärast sünnib maksva seaduse järele maavalitsuse ettepanekul Kohtu- ja siseministri poolt. Seda korda oleks tarvis täiendada ses mõttes, et Kohtu- ja siseminister võib vallasekretäri ametist tagandada ka ilma maavalitsuse ettepanekuta ja nimelt neil juhusel, kui maavalitsus tagandamise ettepanekut ei tee, olgugi et tema poole ministeeriumi poolt ses asjas pöörduatakse.

Vallaomavalitsuse valitavate ja nimetatavate ametnikkude asetamise tarvidust distsiplinaar vastutuse suhtes ühel alusel riigiteenijatega distsiplinaar seadustikku tuleb põhjendada järgmiste asjaoludega.

Endise kohtuministeeriumi ja praeguse Kohtu- ja siseministeeriumi juures töötava kohtukorralduse komisjonis on läbi vaatamisel distsiplinaar seadustiku kava. Nimetatud komisjoni koosolekul 13. nov.

1927 a., millest olid osavõtma kutsutud ka mitmed tegelased väljastpoolt, tõsteti üles küsimus, kas võtta distsiplinaar seadustikku üles peale riigiteenijate ka omavalitsuse teenijad, või jätta nad seadustikust välja. Selles küsimuses avaldati tol korral vastupidiseid arvamisi.

Ühelt poolt toonitati, et distsiplinaar seadustiku subjektide hulka peavad kuuluma riigi- ning omavalitsusteenijad ühisel alusel, kuna viimased täidavad meil riiklisi funktsioone samuti kui esimesedki ja on ühel alusel vastutavad ametaliste süütegude eest nuthluseaduse alusel. Kui omavalitsusteenijad distsiplinaar seadustikust välja langeksid, sattuksid nad võrreldes riigiteenijatega eesõigustatud seisukorda, kuna nende suhtes distsiplinaar süütegusi ei olekski.

Teiselt poolt seletati, et distsiplinaar korras karistamise normid omavalitsustegelaste jaoks peaksid leiduma omavalitsusteseadustes. Tähendati, et linna- ja maomavalitsusamet. valitavate ametnikkude suhtes ei ole siseminister ülemus, kes neid karistada võiks, mispärast vaieldi ses osas eelnõu vastu (maavalitsuse esimeestele karistamise õiguse andmine vallaomavalitsuse valitavate ametnikkude suhtes — eriliis vaielusi ei tekitanud). Distsiplinaar seadustiku maksmapanemisega ei olla rutu. Omaval. nimetatud ametnikkude suhtes olla praegune kord distsiplinaarasjus täiesti otstarbekohane. Ka valitavate ametnikkude tegevuse vastu olla teatavad garantiid olemas: juba praegu võib järevalve võim ametniku ajutiselt kuni kohtu otsuseni ametist tagandada.

Läbivaadanud tähendatud nõupidamise koosolekul avaldatud arvamised omavalitsusteenijate karistamise kohta distsiplinaar korras, komisjon asus järgmisele seisukohale.

Põhiseaduse §§ 75—77 järgi on omavalitsuste ülesandeks kohapeal riigivõimu teostada, omavalitsusüksustel on valitavad esituskogud ja maksude ning kooramatuste määramise õigus. Samane autonoomsus ei tähenda mitte, et omavalitsuste üksikud ametnikud oleks autonoomsed, küll aga on vastuvaidlemata selge, et omavalitsuste ametnikud ei tohi teenistuse alal võimu liialdada ega seda teostamata jätta, teise sõnaga nende teenistus-alased süüteod kuuluvad karistamisele.

Kui nüüd riigiteenijate teenistus-alastest süütegudest raskemad karistatakse kohtu poolt, siis ei näi mingit põhjust

omavalitsuse teenijate jaoks maksma panna teistsugust korda.

Riigiteenijate suhtes annab eelmõu distsiplinaar võimu ametisse nimetajale ülemusele, sedasama on võimalik teha ka omavalitsuse nimetatavate teenijate suhtes; omavalitsuse valitavatel teenijatel sarnast ülemat ei ole, sellepärast annab eelmõu distsiplinaar võimu vastavalt maavalitsuse esimehele, kui järelvalve võimu juhile, ja siseministrile, kui ainuisiklisele järelvalve võimule; kuna omavalitsused teostavad ka riigivõimu, millest huvitatud on riigivõimu kõrgemad juhid, siis peaks sarnane korraldus olema otstarbekas.

Kuid distsiplinaar võimu teostamine näiteks siseministri poolt ei tähenda mitte seda, et siseminister neile ülemuseks muutuks ja neile sellel alusel käskusi või korraldusi võiks anda, samuti nagu kohuski ei muutu administratiivametnikule ülemuseks, kui ta teda teenistusalase süüteo eest karistab; karistamise õigus on seadusega piiratud, kindlaks tehtud süüteo eest ei võida jätta karistamata ja kedagi ilma süüta karistada.

Eelpool toodud küsimust oma koosolekul 17. oktoobrist 1929 a. uuesti kaaludes leidis komisjon, et kuna uue kriminaalseadustiku maksmapanemiseni on vaja distsiplinarikaristused ette näha ka omavalitsusteenijate kohta, omavalitsuste seadus, mis kavatsusel, aga seda selleks ajaks teha ei suuda, siis ei järele muud teed, kui distsiplinaar seadustikku sisse võtta ka kõik omavalitsusteenijad, leides, et distsiplinaar seadustiku kavas väljatöötatud vastav kord ei ole vastolus Põhiseadusega.

Seda komisjoni seisukohta jagab ka Kohtu- ja siseministerium.

IV. Külavanemad.

1866 a. Vallakogukonna seaduse § 18 põhjal oli vallavanemal õigus külakümnikke määrata iga 8 kuni 15 päriskohapidaja ehk rentniku kohta ühe kümniku, kelle ülesandeks oli valve seltskondlise korra ja rahu alalhoidmiseks, ühenduse pidamine vallavanema, tema abide ja ülemuse vahel ning üldiste vallavalitsuse käskude täitmine. Sama seaduse § 19 järele pidid vallavanem ja tema abid peale muude politseiliste toimetuste valla piirkonnas seadusi ja valitsuse ettekirjutusi valaelanikkudele kuulutama, milliste ettekirjutuste ja määruste kuulutamise harilikult sündis kümnikkude kaudu.

Hiljuti tekkis aga päevakorrale küsi-

mus, kas külakümnikkude olemasolu meil praegu veel seaduslises alusel põhjeneb ja kas vallavalitsusel on õigus külakümnikke määrata. Nimelt tuli Rapla vallavolikogu revisjoni kaebuse põhjal külakümnikkude instituudi küsimus Riigikohtus arutusele ja viimane leidis, et 1866 a. Vallakogukonna seaduse järele oli valla politsei korraldajaks vallavanem, kelle abilisteks olid vallavanema abid ja kümnikud. Kümnikkude peal lasusid politseilised ülesanded. Politsei korralduse maksmahakkamisega vabanesid vallavanemad ühes abide ja külakümnikkudega politseiliste funktsioonide täitmisest. Et külakümnikud olid vallavanema ja abide kui kohaliku politseivõimu käsualused ja muid ülesandeid peale politseiliste nende peale pandud ei olnud, siis kadus politsei korralduse maksmahakkamisega külakümnikkude instituut üldse ära. Sellepärast ei võid 1866 a. Vallakogukonna seaduse § 18, mis oma masvuse kaotanud, külakümnikkude valimise aluseks olla.

Selle Riigikohtu otsuse tagajärjel on nii mitmeski vallas kümnikkude määramisega sekkeldusi olnud. Üldiselt võib aga ütelda, et kümnikkude instituut on tegelikult olemas, vaatamata selle peale, et Riigikohus selles asjas eitavale seisukohale asus. Seda kinnitab ka Politseiasutuste kujundamise määruse (R. T. nr. 177/178 — 1925 a.) § 11 märkus, milline määrus on antud pärast Riigikohtu otsuse tegemist. Pealegi ei ole Riigikohus küsimust otsustades arvestanud kõigi kümnikkude ülesannetega, sest kümnikkudel on praegusel ajal täita hulk ülesandeid, mis ei kuulu politseiliste funktsioonide hulka. Seda kinnitab ka Riigikohus ühes oma hilisemas otsuses Pärnu maavalitsuse revisjoni protesti asjas, milles tähendatakse, et praegusel ajal võivad külakümnikkude kohused seista mitte politseisse, vaid vallavalitsusse puutuvate asjade täitmisel.

Kümnikkude instituudi asjas tuleb konstataverida, et ilma temata vallas käesoleval ajal ega ka lähemas tulevikus läbi ei saa, sest kümnikkude asemele palgaliste ametnikkude teenistusse võtmine tõstaks tuntavalt valdade kulusid ja need kulud ei ole mitte väiksed.

Praegu on kümnikke olemas 272 vallas, kuna nad puuduvad 103 vallas. Üldine kümnikkude arv on 5690. Sellest üldarvust on 250 vallas 5568 kümnikku palgata ja 22 vallas 122 kümnikku palgalisi. Palgata kümnikkude arv kõigub üksikutes valdades järgmiselt: Harjumaal 2—55-ni,

Virumaal 11—44, Järvamaal 6—42, Läänemaal 5—53, Saaremaal 21—50, Pärnumaal 4—41, Viljandimaal 5—28, Tartumaal 3—52, Valgamaal 15—26 ja Võrumaal 11—35. Palserimaal palgata kümnikke ei ole. Palgalisi kümnikke leidub: Harjumaal 1 vallas 6, Virumaal 3 vallas kokku 22, Järvamaal 4 vallas kokku 30, Tartumaal 1 vallas 6, Võrumaal 2 vallas kokku 19 ja Petserimaal 11 vallas kokku 39. 122 palgalise kümniku aastane palgsumma teeb välja kr. 8774,50 ehk keskmiselt ühe kümniku kohta kr. 71,92. Keskmiselt tuleb valla peale 20 (5690:272) kümnikku.

Kaugelt suuremosa valdades määratakse kümnikud ametisse vallavalitsuse poolt, üksikutes valdades — vallavolikogu poolt. Leidub ka valdasid, kus talupidajad kümniku kohustust täidavad oma peale võetult ilma määramata või valimata talude järjekorras. Ametikestvus on suuremalt jaolt 3 ja 6 kuud, leidub aga ka valdasid, kus see aeg lühem ehk pikem on määratud.

Kümnikud täidavad maavalitsustelt saadud andmete järele üldkokkuvõttes järgmisi ülesandeid: vallavalitsuse käskude, korralduste ja ringkirjade kodanikkudele kuulutamine, kohtukutsete kättemõtmine ja vallavalitsulele allkirjade tagasitoomine, statistiliste ja muude andmete kogumine, valimisedelite kättetoimetamine, riigi- ja omavalitsuse maksuteadaannete kättetoimetamine, ülesannete täitmine mobilisatsiooni korral, teeparandamistööde korraldamine, posti edasiandmine, nakkushaigustest teatamine, tuleõnnetuste puhul kodanikkude abiks käsitamine, seltskondliku korra järele valvamine ja õnnetustest vallavalitsusele teatamine, politseile kuritegude jälgimisel abik solemine.

Nagu eelmisest ülevaatest selgub, on kümnikkudel õige mitmekesiseid ülesandeid täita ja sellega on seletatav ka nende võrdlemisi suur arv. See on omalt poolt põhjenduseks, et kümnikkude instituuti praegusel ajal ära kaotada ei saa, vaid et ta ka uues omavalitsuse seaduses püsima peab jääma, nagu seda pooldab ka Eesti Maaomavalitsuste Liit. Meil on tekkinud ja tekivad alatasa alevikud ja muud elamute koondused, mis ei asu vallavalitsuse asukoha läheduses. Et vallavalitsus oleks neile kättesaadav, tuleb teda rahvale ligemale viia. See on aga võimalik ainult sel juhul, kui vallavalitsusel on esindaja ko-

hapeal, kes oleks ühenduses vallavalitsusega ja kohalikkude elanikkudega.

Milline peab külakümnikkude instituut tulevikus olema? Läbikaaludes kümnikkude instituudi küsimust otstarbekohasuse seisukohalt, tuleb otsusele jõuda, et kümnikkude kohuste täitmine peaks ka edaspidi jääma auametina päriskohapidajatele ja rentnikkudele, millisel seisukohal asub ka Maaomavalitsuste Liit. Laiendada seda kohustust kõikide valla elanikkude peale ei näi tegelikult läbiviidav olevat eriti üksikute kodanikkude liikide suhtes (taluteenijad, käsitöölised jne.) Kümnikkude instituudi maksuliseks muutmine nõuaks valdadel suurt kulu. Kui arvestada ülemal toodud andmetega, saaksime kulude suhtes järgmise pildi. Praegu on valdades külakümnikke 5690. Jääks see arv endiseks ja teeks kümniku keskmine palk aastas kr. 71,92 välja, nagu seda praegu osa valdades maksetakse, siis tõuseks valdade kulud sel alal üldsummas kr. 409.224,80 võrra, mis teeb välja valdade kulude üldsummast (kr. 5.226.266,51) 7,83% ja valdade teiste ametnikkude (vallavanemad, vallavanema bid, vallasekretärid, sekretäri abid ja kantseleiametnikud, vallakäskjalad) palkade summast (kr. 935.342.—) 43,7%. Et palgaliste kümnikkude arv võrreldes praeguse arvuga palju väheneks, on raske arvata. Ei saaks kümnikkude kohuseid veeretada ka vallakäskjalgade peale, sest need on juba praegugi kõikides valdades, peale ühe valla, olemas ja nende arv tõuseb 375 valla kohta 437-ni. Ja kuigi oleks võimalik kümnikkude arvu vähendada, siis võivad nende palgad ülemaltähendatud praegu maksetavast keskmisest normist üle tõusta, sest maksetakse juba praegu 15 vallas kümnikule keskmiselt aastas palka kr. 100,75, kuna ainult 5 vallas palk keskmisest normist vähem on. Nii annaks ka kümnikkude arvu vähendamine vaevalt kulusumma vähendamise võimaluse.

Kes oleks kümnikkude määraja? Maaomavalitsuste Liit asub seisukohal, et kümnikud määratakse vallavalitsuste poolt. Seda seisukohta pooldab ka Kohtuja siseministeerium. Ei oleks mingit tarvidust kümnikkude valimist volikogu ülesandeks teha, kuna nende määramine senini täidesaatva organi käes on olnud ja see kord erilist nurinat esile ei ole kutsunud.

Missugused oleksid kümnikkude ülesanded? Kohtu- ja siseministeeriumi arvates peaksid kümniku kohused olema umbes

praegused ja need ülesanded peaksid olema seaduses ettenähtud.

Mis puutub kümnikkude ametikestvusesse, siis määras selle kindlaks 1866 a. Vallakogukonna valitsemise seaduse järelle vallavanem ühes abidega, kuid kümnikud ei olnud mitte kohustatud oma ülesandeid täitma üle poole aasta.

Kohtu- ja siseministeeriumi arvamise järelle võiks see ametiaja ülemmäär endiseks jääda.

Lõpuks ühineb Kohtu- ja siseministeerium Maaomavalitsuse Liidu seisukohaga, et külakümnikud nimetataks uues valla-seaduses külavanemateks.

Toim. täh. Seletuskirja lõpuosa käsitab järeல்valve ja esituskogude laialisaatmise õiguse küsimust. Et need küsimused varemalt põhjalikku käsitamist leidnud, peab seletuskirja lõpusõna ruumipuudusel avaldamata jääma.

E e l n õ u.

Vallaomavalitsuse seadus.

1. osa.

Ü l d e e s k i r j a d.

§ 1. Riigivõim teostab valla piirides valitsemist vallaomavalitsuse kaudu, kui võrd selleks ei ole loodud teisi asutisi.

§ 2. Vald moodustub väljaspool linnu ja aleviteid olevast maaalast, mille piirid on kindlaks määratud seatud korras.

§ 3. Elanikkude arv vallas peab olema vähemalt nii suur, et vallaomavalitsus suudaks korralikult täita tema peale pandud ülesandeid ja edukalt areneda.

Olemasolevad vallad, mille elanikkude arv on alla 1000, liidetakse naabervaldadega, kui võrd nende asendi looduslikud tingimused ei takista seesugust liitmist.

Olemasolevad vallad, mille elanikkude arv on 1000 või rohkem, kuid vähem kui 2000, liidetakse naabervaldadega, kui seda tingib valla asendi või piiride otstarbekohatus või vallaomavalitsuse majandusliku seisukorra raskused ja kui seesugust liitmist ei takista valla asendi looduslikud tingimused või teedeühenduse puudused.

§ 4. Alla 1000 elanikuga valdade liitmise teiste valdadega § 3 teise lõike põhjal otsustab Kohtu- ja Siseminister, võimaldades enne otsuse tegemist asjaosalistele vallavolikogudele ja maavalitsustele avaldada oma seisukohad liitmise kohta.

§ 5. Vastava maavalitsuse ettepanekul võib Kohtu- ja Siseminister otsustada liita ka eelmises par. (§ 4) nimetatata valdu või nende osasid teiste valdadega või asutada valdade osadest uusi valdu, võimaldades enne otsuse tegemist asjaosalistele valdadele avaldada oma seisukohad liitmise kohta.

Ilma maavalitsuse nõusolekuta võib eelmises lõikes ettenähtud liitmisi ja valdade osadest uute valdade asutamisi otsustada ainult Vabariigi Valitsus.

§ 6. Uute linnade ja alevite alla valdadest maa-alade eraldamine, samuti valdade või nende osade liitmine olemasolevate linnade ja alevitega võib toimuda vastavate seaduste põhjal.

§ 7. Valdade piiride määramisel ja muutmisel peetakse silmas, et:

- 1) valla maaala oleks ühtekuuluv, ja
- 2) ühtekuuluv, tihedalt hoonestatud maaala ei satuks kahe või mitme valla piiridesse.

§ 8. Valdade liitmisest, samuti valla piiride muutmisest vallaomavalitsuste vahel tekkivad varanduslikud vahekorrad lahendatakse samas korras, mis on ette nähtud liitmise või piiride muutmise otsustamiseks.

Kui võrd vallaomavalitsused jõuavad oma vahekordade lahendamise kohta kokkuleppele, kinnitatakse need kokkulepped, välja arvatud juhud, kui kokkulepped ilmselt takistaksid või raskendaksid kokkuleppeosalise vallaomavalitsuse arenemist.

Vahekordade lahendamise otstarbel võidakse valla- ja maomavalitsustele peale panna kohustusi. Seesugused kohustused, kui võrd nad on maksvad ainult valla osa kohta, ei või olla tähtajatud.

Valla või maakonna piirides maksude vähenemine ei või olla tasunõudmise aluseks.

§ 9. Valdade liitmise ja valdade piiride muutmise otsused ühes valla- ja maomavalitsustele varanduslikkude vahekordade lahendamisel pealepandavate avalik-õiguslikkude kohustustega kuulutatakse Riigi Teatajas.

§ 10. Valdade liitmisel, samuti valla piiride muutmisel otsustab Kohtu- ja Siseminister, ära kuulanud maavalitsuse arvamus, kas korraldada vallavolikogu ja vallavalitsuse ümbervalimisi enne senise vo-

likogu ja vallavalitsuse seadusliku ameti-
aja lõppu.

§ 11. Vallaomavalitsuse ülesandeks on
seadusega määratud alustel ja korras:

1) valla jaoks ettenähtud maksude ja
koormatiste valitsemine;

2) vallaomavalitsuse varade valitse-
mine;

3) vallaelanikkude toitlusolude eest hoo-
litsemine ning abinõude käsitlemine elan-
nikkudele esimese järgu tarbeainete ja
elukorterite hankimiseks, kui neid pole
saadaval; selleks otstarbeks tarvilikkude
ettevõtete avamine, tarbeainete müügi
korraldamine ja ehitiste püstitamine;

4) kohalikkude teede ja nende päraldis-
te ehitamine ja korrashoid, kui võrd see
ülesanne pole pandud seadusega riigiasu-
tiste, maavalitsuse või eraisikute peale;

5) tuleõnnetuste ja veeuputuste ära-
hoidmise ning nende vastu võitlemise kor-
raldamine ja selleks vajalikkude organi-
satsioonide loomine ja vahendite hanki-
mine; varade õnnetuste vastu kindlusta-
mise edendamise eest hoolitsemine;

6) rahvahariduse eest hoolitsemine;
koolide avamine, koolimajade ehitamine ja
sisseseadetega varustamise eest hoolitse-
mine; koolikohustuse järelevalve; koolide
valitsemisest ja ülalpidamisest osavõtmi-
ne; muude hariduslikkude ja üldharidus-
likkude asutiste ellukutsumine ja nende
teotsemise eest hoolitsemine;

7) rahvatervishoiu ja arstiabi korralda-
miseks kaasabi andmine; suvitus- ja ravi-
mispaikade tervishoiu ja heakorra eest
hooldamine; samuti avalikkude matmis-
paikade asutamine ning valitsemine;

8) elanikkude kõlbluse tõstmine ja joo-
mise vastu võitlemise eest hoolitsemine;

9) hoolekande korraldamine;

10) loomataudide ärahoidmiseks ja nen-
de levimise vastu võitlemiseks kaasabi
andmine;

11) põllutöö, kaubanduse ja tööstuse
arenemisele kaasaaitamine; kahjulikkude
loomade vastu põldude, metsade ja aedade
kaitseks abinõude käsitlemine; maakuiiva-
tusele või -niisutusele ja metsakasvatu-
sele kaasaaitamine; kohalikkude saaduste
näituste korraldamine;

12) tarviduse korral elanikkudele juri-
dilise abi andmine;

13) valla piiridesse kuuluvat asulate
heakorra eest hoolitsemine;

14) avaliku korra ja julgeoleku eest
hooldamine;

15) kaitseväeteenistuse korraldamisest

ja selle teenistuse kohuse täitmise järele-
valvest osavõtmine;

16) riigi ja teiste omavalitsuste heaks
ettenähtud koormatiste ja maksude valit-
semisest osavõtmine;

17) riigi üldise valitsemise alal valla-
omavalitsuste peale pandud ülesannete
täitmine; riigi- ja teiste omavalitsuste
asutiste korralduste täitmise korralda-
mine kohapeal, ja

18) muud kohaliku valitsemise ülesan-
ded, kui need pole pandud teiste asutiste
peale.

§ 12. Vallaomavalitsus võib omandada
ja võõrandada nii kinnis- kui ka vallasva-
ra, sõlmida lepinguid, asutada ja valitseda
üldkasulikke asutisi kui ka ärilisi ettevõt-
teid, esitada kohtulikke nõudeid ja kosta
kohtus.

Kohtuasjade ajamisel kohaldatakse val-
laomavalitsusele riigiasutiste kohtuasjade
kohta ettenähtud eeskirjad.

§ 13. Vallaomavalitsusel on õigus maa-
valitsuste kaudu teha maavolikogudele et-
tepanekuid vallasse ja vallaelanikkudesse
puutuvate määruste väljaandmiseks ning
muutmiseks.

§ 14. Vallaomavalitsusel on õigus oma
kulude katteks võtta maksusid ja panna
peale koormatusi vastavates seadustes
määratud alustel.

§ 15. Oma ülesannete eduka täitmise
kindlustamiseks võivad vallaomavalitsu-
sed eneste vahel või teiste omavalitsustega
ühineda liitudeks.

Eriseaduse põhjal võidakse koondada
vallaomavalitsusi seesugusteks liitudeks
ka ilma asjaosaliste nõusolekuta, kui liidu
asutamine on üldhuvides vajalik.

§ 16. Vallaomavalitsustel on pitsatid,
mille kuju ja tarvitamise korra määrab
Kohtu- ja Siseminister.

§ 17. Vallaomavalitsuse organiteks on:

1) vallavolikogu, ja

2) vallavalitsus ühes tema juures ole-
vate täidesaatvate asutistega.

2. osa.

Vallavolikogu.

§ 18. Vallavolikogu koosneb vallavoli-
nikkudest.

§ 19. Vallavolinikkude valimisi toimetat-
akse sellekohases eriseaduses ettenähtud
alustel ja korras.

§ 20. Vallavolinikud valitakse neljaks
aastaks.

Vallavolinikud täidavad oma ülesandeid

kuni uute vallavolinikkude valimise jõusseastumiseni.

§ 21. Vallavolinikkude arv vallas kuni 2000 elanikuga määratakse kaheteistkümnenele; iga 600 elaniku kohta üle eespool manitud arvu määratakse üks liige, kusjuures aga vallavolinikkude üldine arv ei tohi ületada kahtkümmend.

Liikmete arvu määrab eelmine vallavolikogu, arvestades elanikkude arvu uute valimiste väljakuulutamise ajal.

§ 22. Vallavolinikkude kohuste täitmine sünnib tasuta.

§ 23. Vallavolinikud annavad enne oma kohuste täitmisele asumist järgmise ametitöötuse: „Mina töotan jääda ustavaks Eesti Vabariigile ning tema seaduslikule korrale ja oma südametunnistuse järgi ning kohusetruult täita ülesandeid, mis seadus minule kui vallavolikogu liikmele peale paneb.“

Töötuse võtab vastu vallavanem.

§ 24. Vallavolinikud ei saa oma volitusi edasi anda teistele.

§ 25. Vallavoliniku volitused loetakse lõppenuks:

1) kui vallavolinik tõrgub andmast töötust;

2) kui tuleb ilmsiks asjaolusid, mis võtavad õiguse osa võtta vallavolinikkude valimistest, või

3) kui vallavolinik puudub kolmelt vallavolikogu koosolekult järgemööda.

Lahkunud vallavoliniku asemele astub järgmine kandidaat vastavast nimekirjast.

§ 26. Vallavolikogu võimkonda kuulub:

1) vallavalitsuse ja revisjonikomisjoni liikmete arvu kindlaksmääramine;

2) vallavalitsuse liikmete ja vallasekretäri valimine ning neile palga määramine ja revisjonikomisjoni valimine;

3) vallakohtu liikmete arvu kindlaksmääramine ja nende valimine;

4) valla täidesaatvate organite asjaajamise korra kindlaksmääramine ning neile üldiste juhtnööride andmine;

5) vallaeelarvete ja rahaliste ning naturaalkoormatiste jaotuskavade läbivaatamine ja vastuvõtmine;

6) vallamaksude määramine;

7) vallamaksudest vabastamine, maksuvõlgade kustutamine ja vallamaksude asjus määratud trahvide ärajätmine;

8) vallaomavalitsusele kuuluvate kui ka tema valitsemisel või käsutuses olevate kapitalide ja muude varade, samuti vallaomavalitsuse asutiste ja ettevõtete valitsemise korra määramine;

9) kinnisvarade omandamine, võõrandamine, pantimine, krunt- ja põlisrendile

andmine ning võtmine ja rendile andmine ning võtmine, kui rendilepingu aeg on üle 10 aasta või kui rendilepingu summa ületab 1.000 krooni;

10) lepingute kinnitamine, mille summa ületab 1.000 krooni;

11) valla heaks annetiste vastuvõtmine;

12) valla erikapitalide asutamine;

13) vallaomavalitsuse tarveteks laenude tegemise otsustamine ja erikapitalidest summade tarvitamise lubamine lühikeseajaliste laenudena muudeks valla ülesanneteks;

14) vallavalitsuse tegevuse ja aruanete kontrollimine;

15) vallaametnikkude ja teenijate kohulikule vastutusele võtmise algatamine;

16) tsiviilnõuete algatamine neis asjus, mis ei kuulu vallavalitsuse otsustamisele, kui ka vallavalitsuse poolt algatamata jäetud nõuete algatamise küsimuse tarbekorral uuesti ülesvõtmine ja ümberotsustamine;

17) ministrite või maavalitsuse poolt vallavolikogule esitatud küsimustes arvamuste avaldamine;

18) valla teise vallaiga liitmise ja valla- piiride muutmise asjus seisukoha võtmine kui ka neil juhtudel varanduslikkude vahetuste lahendamiseks kokkulepete sõlmimine;

19) vallamaja asukoha määramine;

20) muud käesoleva ja teiste seadustega vallavolikogu peale pandud ülesanded, ja

21) vallaomavalitsuse ülesannete määramine § 11 p. 18 piirides.

§ 27. Vallavolikogu kutsutakse kokku vallavanema poolt kirjalikkude kutsete ja päevakorra saatmise teel.

Kutsed peab ühes päevakorraga kätte saadetama vähemalt kolm päeva enne koosoleku päeva, väljaarvatud tungivad juhud, mil võib kutsed saata ka hiljem.

§ 28. Vallavolikogu kutsutakse kokku tarviduse järgi.

Valla eelarve ja maksude jaotuskava arutamiseks kutsutakse vallavolikogu kokku hiljemalt 15. jaanuariks, aruande arutamiseks — hiljemalt 15. juuliks (§§ 91 ja 105).

Uute vallavolinikkude valimise järel kutsutakse vallavolikogu kokku vallavalitsuse ja revisjonikomisjoni liikmete valimiseks hiljemalt kahe nädala jooksul, kusjuures need valimised peab läbi viidama hiljemalt ühe kuu jooksul, arvates neid tähtaegu valimiste jõusseastumisest.

Vähemalt ühe kolmandiku vallavolinikkude või järelvalveasutise või revisjoniko-

misjoni või vallavalitsuse nõudel kutsutakse vallavolikogu kokku hiljemalt 7 päeva jooksul, arvates nõude saamise päevast. Neil juhtudel tuleb ühes vallavolikogu kokkukutsumise nõudega vallavanemale teatada asjad, mille arutamiseks või otsustamiseks vallavolikogu kokkukutsumist nõutakse.

§ 29. Vallavolikogu loetakse otsusevõimeliseks, kui temast võtab osa peale koosoleku juhataja vähemalt pool vallavolinikke nende üldisest arvust, väljaarvatud juhud, kui seadusega nõutakse erikvoorumit.

Kui koosolekule ilmub vähem vallavolinikke, kui ülal märgitud, siis kutsutakse volikogu kokku uueks koosolekuks. Kui ka teistkordsele istungile ei ilmu vallavolinikke nõutud määral, siis võib vallavalitsus või vallavanem — selle järgi, kumma ülesandeid asi puudutab, — esitada vallavolikogu esmakordse koosoleku päevakorda võetud asja maavalitsusele otsustamiseks, kui asi ei kannata viivitamist.

§ 30. Vallavolikogu otsused tehakse lihthäälteenamusega, välja arvatud käesolevas paragrahvis ettenähtud erandid.

Häälte poolnemisel loetakse ettepanek tagasilükatuks.

Koosolekust osavõtavad vallavolinikud, kes oma häält ei anna, loetakse ettepaneku vastu hääletajateks.

Kui valimistel kandidaadid saavad ühevõrra hääli, otsustatakse küsimus liisu läbi.

§ 31. Otsused vallavolikogu liikmete koosolekult eemaldamise kohta (§ 36, 7. lõige) tehakse koosolekust osavõtivate vallavolikogu liikmete kahe kolmandiku häälteenamusega.

Kinnisvarade omandamise, võõrandamise ning krunt- või põlisrendile andmise või üle 10 aasta rendile andmise või võtmise, laenude tegemise (§ 26 p. 9 ja 13) otsused tehakse koosolekust osavõtivate vallavolikogu liikmete kahe kolmandiku häälteenamusega, kusjuures koosolekust peab osa võtma vähemalt kaks kolmandikku vallavolinikke nende üldisest arvust.

Paragrahvi 73 teises lõikes mainitud küsimused otsustatakse kahe kolmandiku häälteenamusega vallavolinikkude üldisest arvust.

§ 32. Vallavalitsusel ja vallavanemal on õigus, selle järgi, kumma ülesandeid asi puudutab, vallavolikogu otsust anda vallavolikogule tagasi ümberotsustamiseks, kui ta leiab, et otsus ei ole seadusepärane või et ta on kahjulik valla- või üldhuvi-

dele. Tagasiandmisele ei kuulu otsused, mis alluvad järelevalveasutise kinnitamisele.

Kui vallavolikogu jääb ka asja teistkordsel arutamisel endise otsuse juurde, siis pööratakse see otsus seatud korras täitmisele, kui järelevalveasutis ei ole tema täitmist seisma pannud.

§ 33. Vallavolikogu valib volikogu kestuse ajaks vallavolinikkude hulgast vallavalitsuse tegevuse ja aruandmise kontrollimiseks revisjonikomisjoni.

Revisjonikomisjonil on õigus kutsuda osa võtma oma töödest asjatundjaid ja anda üksikute alade revideerimist üksikute liikmete kätte.

§ 34. Vallavolikogu koosolekuid juhatab vallavanem või tema abi.

Protokolli kirjutab vallasekretär.

Juhul, kui vallavanem ega tema abi ei või osa võtta koosolekust (§ 39), valib volikogu enda seast koosoleku juhataja.

Vallasekretäri tegevusse ja palgasse puutuvate küsimuste arutamise ajal kirjutab vallasekretäri asemel protokoll keegi teine isik volikogu valikul.

§ 35. Vallavolikogu päevakorra seab kokku vallavanem.

Asjad võetakse päevakorda:

- 1) vallavanema enese algatusel;
- 2) vallavalitsuse otsusel;
- 3) vallavolikogu otsusel;
- 4) vallavolikogu liikmete ettepanekul;
- 5) revisjonikomisjoni ettepanekul;
- 6) järelevalveasutiste nõudel;
- 7) eraisikute ja -asutiste palvel.

Vallavolikogu võib täiendada päevakorda või muuta asjade järjekorda koosolevate liikmete häälteenamusega; kuid asju, mis ei olnud võetud esialgsesse päevakorda, võib võtta päevakorda vastavalt vallavalitsuse või vallavanema nõusolekul selle järgi, kelle ülesandeid asi puudutab.

§ 36. Vallavolikogu avatakse ja lõpetatakse koosoleku juhataja poolt.

Koosoleku juhataja paneb asjad arutamisele päevakorras ettenähtud järjekorras.

Ta annab soovijatele sõna soovide järjekorras.

Ta on kohustatud keelama arutlusi, mis ei puutu arutusel olevasse asjasse või puudutab küsimusi, mis ei kuulu vallavolikogu võimkonda, samuti ka ebakorrektsaid väljendusi.

Eelmises lõikes manitud juhtudel on koosoleku juhatajal õigus peale kahekordset hoiatust kõnelejalt sõna ära võtta.

Koosoleku juhataja valvab korra järele

koosolekul, hoides ära müra ja kõrvalised jutuajamised koosoleku ruumis kui ka kõneleja kõnet katkestavad hüüded.

Juhul, kui vallavolikogu liikmed ei alistu koosoleku juhataja korraldustele, võib viimane vallavolikogule ettepanna kõrvaldada korda rikkuv liige vallavolikogu koosolekult.

Kui koosolekul rikuvad korda kõrvalised isikud, siis kutsub juhataja neid korrale, mittealistumise korral aga võib ta teha korralduse nende eemaldamiseks ja seaduslikule vastutusele võtmiseks.

Asjaosalised volikogu liikmed, kes ei ole rahul koosoleku juhataja või volikogu poolt käesolevas paragrahvis ettenähtud korraldustega, võivad nõuda korralduse protokollis võtmist ning kaevata administratiivkohtukorras.

§ 37. Vallavolikogu koosolekud on avalikud, kuid volikogu võib neid tarbekorral üksikute küsimuste arutamise puhuks kuulutada kinniseks.

§ 38. Vallavolinik ei või osa võtta vallavalitsuse õigusi ja kohustusi puutuvate asjade arutamisest ega otsustamisest, kui tema enese või tema abikaasa või sugulaste kuni kolmanda või hõimlaste kuni teise astmeni või tema kasuvanemate või kasulaste või tema eestkostmisel või hooldamisel olevate isikute või tema valitajate majanduslikud erihuvivid käivad vallavalitsuse omade vastu. Sama keeld käib ka nende juhtude kohta, kui volikogus on arutusel või otsustamisel vallavoliniku enese või ülalmainitud isikute isiklikud asjad.

Juhtudel, kui vallavolikogu osutub neil põhjustel otsusevõimetuks, kohaldatakse § 29, 2 lõikes ettenähtud kord.

§ 39. Vallavalitsuse liikmed ei või osa võtta vallavolikogu koosolekutest eelmise (38) paragrahvi esimeses lõikes ettenähtud põhjustel, ega vallavalitsuse tegevusse puutuvate küsimuste arutamisest ja otsustamisest, olenematult sellest, kas nad on ühtlasi vallavolinikud või mitte.

§ 40. Vallavolikogu otsused tehakse lahtisel hääletamisel, kuid koosolevate liikmete ühe neljandiku häälteenamusega võib määrata salajase hääletamise.

Valimised, ametnikkude kriminaalkorras vastutusele võtmise algatamine kui ka nende vastu tsiviilnõude tõstmine, vallametnikkudele palkade, toetuste ja autasude määramine toimuvad salajasel hääletamisel.

§ 41. Vallavolikogu võib temale alluvaid asju anda esialgseks selgitamiseks vallavo-

likogu poolt vallavolinikkudest moodustavatele komisjonidele kui ka üksikutele vallavolinikkudele.

§ 42. Vallavolikogu võib koosolekutele eriküsimuste selgitamiseks kutsuda asjatundjaid sõnaõigusega, samuti võib ta lubada neid kutsuda sõnaõigusega osa võtma eelmises paragrahvis (§ 42) mainitud erikomisjonidest.

§ 43. Vallavolikogu koosolekute kohta kirjutatakse protokoll.

Prtokolli peab märgitama:

- 1) koosoleku koht, aasta, kuupäev ja kokkukutsumise tund;
- 2) koosoleku tegeliku alguse ja lõpu aeg;
- 3) koosoleku päevakord;
- 4) koosoleku juhataja ja protokollis kirjutaja nimed;
- 5) koosolekust osavõtnud ja puudunud vallavolikogu liikmete nimed;
- 6) tehtud ettepanekud, vastuvõetud otsused ja viimaste motiivid, ja
- 7) millisel hääletamisviisil ja millise häälteenamusega otsus tehtud.

Protokollid kirjutatakse alla koosoleku juhataja ja protokollis kirjutaja poolt.

Protokollid pannakse teisel päeval peale koosolekut vallamajas välja vallavolikogu koosolekust osavõtnutele vaatamiseks. Viimastel on õigus protokollis kohta avaldada kirjalikke märkusi kahe päeva jooksul, arvates protokollis väljapanemisest.

§ 44. Vallavolikogu lähem asjaajamise kord määratakse vallavolikogu kodukorras, mis antakse Kohtu- ja Siseministri poolt.

3. osä.

Vallavalitsus ja vallaametnikud.

§ 45. Vallavalitsus koosneb vallavanemast ja kahest vallavanema abist. Tarbekorral võib vallavolikogu suurendada vallavanema abide arvu kuni kolmeni.

Valdades, kus elanikkude arv on alla 1000, võib volikogu Kohtu- ja Siseministri loal jätta vallavanema abid valimata ja panna vallavalitsuse ülesanded vallavanema peale, valides viimasele asetäitja.

§ 46. Vallavanem ja tema abid kui ka eelmise par. (§ 45) 2. lõikes ettenähtud vallavanema asetäitja valitakse ametisse vallavolikogu poolt volikogu volituste kesteks nende vallaelanikkude seast, kellel on õigus olla valitav vallavolikogu liikmeks ja kes on vähemalt 25 aastat vanad.

Vallavanemaks, tema abiks või asetäitjaks (§ 45, 2. lõige) ei või olla isik:

- 1) kes jõusseastunud kohtuotsuse järgi ei või olla omavalitsuse teenistuses;
- 2) kellel puudub Eesti kodakondsus;
- 3) kes ei oska kohalikkude elanikkude rahvusenamiku keelt;
- 5) kes on pillajana hooldamise all;
- 6) kes on riigiteenija — välja arvatud palgata auametid —, samuti isik, kes seisab vallateenistuses sekretärina või muu palgalise teenijana või on teiste omavalitsuste teenistuses;
- 7) kes vallavalitsuse teise samaaegse liikmega on sugulane otsejoones või kuni 2 astmeni küljoones, või abielus, või esimese astme hõimlusvahekorras, või lapsendusvahekorras, ja
- 8) kes on tunnustatud maksujõuetuks.

Peale selle on keelatud valida vallavanemaks, tema abiks või asetäitjaks isikuid, kes on vallasekretäri eelmise lõike p. 7 märgitud vahekorras, või kes on eeluurimise või kohtu all süütegude pärast, mille eest seaduses on ette nähtud vangimaja või raskem karistus.

§ 47. Enne ametikohuste täitmisele asumist annavad vallavanem ja tema abid või asetäitja vandetöötuse riigiteenijatele määratud vormi järgi. Vandetöötuse võtab vallavolikogu. Isikud, keda vallavalitsusse edasi valitakse või kes tulevad vallavalitsusse sama valla teenistusest, on vandetöötuse andmisest vabad, kui nad vallavalitsuse liikmetena või vallateenijatenä on juba annud samasuguse vandetöötuse.

§ 48. Vallavanem ja tema abid, kui nad ei ole ühtlasi volikogu liikmed, võivad osavõtta sõnaõigusega kõigist vallavolikogu koosolekutest.

§ 49. Vallavanem ja tema abid või asetäitja lahkuvad ametist:

- 1) peale ametiaja möödumist;
- 2) omal soovil;
- 3) ilma oma soovita järgmistel juhtudel: a) kui ilmsiks tulevad § 46 teise lõike p. p. 1—8 ettenähtud takistused, välja arvatud juhud, kui nad kutsutakse kaitseväeteenistusse lühemaks ajaks kui 6 kuud; b) kui selgub, et ametisse valimist on toimetatud hoolimata § 46 kolmandas lõikes ettenähtud takistustest ning viimased püüvad; d) kui nad kaotavad vallavolikogu valimise õiguse, ja g) kui nad ei täida ametikohuseid aasta kestel 6 kuu jooksul haiguse või kaitseväeteenistuse kohuse kandmise tõttu, või 3 kuu jooksul muudel põhjustel, ja

4) surma läbi.

Ametist vabastab eelmise lõike p. p. 2 ja 3 põhjal vallavolikogu. Vabastatav ei tohi ametist lahkuda enne, kui ta on üleannud oma ameti järeltulijale või asetäitjale. Käesolev lõige ei maksa § 46, 2 lõike p. 1 ettenähtud juhtudel.

Ametist lahkuja annab ametialal tema käes olevad dokumendid ja vara üle oma järeltulijale või asetäitjale akti järgi, mis alla kirjutatakse nii üleandja kui ka vastuvõtja poolt.

§ 50. Enne ametiaja (§ 46) lõppu lahkunud vallavanema, tema abi või asetäitja asemele valitakse sama ametiaja kesteks uued.

Kui vallavanem haiguse või muu põhjuse tõttu ajutiselt ei saa täita oma kohuseid, siis täidab tema kohuseid üks tema abidest, vallavalitsuse poolt määratud järjekorras; abide puudumisel, samuti juhul, kui viimased on takistatud neid kohuseid täitmast, täidab vallavanema kohuseid volikogu poolt valitav asetäitja.

Vallavanema abile, kes täidab vallavanema kohuseid või kes haiguse või muu põhjuse tõttu ajutiselt ei saa täita oma kohuseid, valitakse asetäitja; valdades, kus on 3 vallavanema abi, valitakse abile asetäitja ainult siis, kui äraolija kohuseid ei saa panna teise vallavalitsuse liikme peale.

§ 51. Vallavalitsuse ülesandeks on:

1) valla eelarve eelnõude ja aruannete, samuti maksude ja naturaalkohustuste jaotuskavade kokkuseadmine ning vallavolikogule esitamine;

2) vallavolikogule ettepanekute tegemine valla elu korraldamiseks ning arendamiseks ja vallaomavalitsuse ülesannete lahendamiseks ning teostamiseks;

3) külavanemate ametijärjekorra määramine;

4) valla nimel nõuete tõstmise otsustamine asjus, milles nõudehind ei ulatu üle 1000 krooni;

5) kõik vallaomavalitsuse ülesanded, mis pole pandud vallavolikogu, vallavanema või teiste asutiste või ametnikkude peale;

6) teiste seaduste põhjal vallavalitsuse peale pandud ülesanded, välja arvatud need, mis käesoleva seadusega on pandud vallavanema peale, ja

7) otsuste tegemine vallavolinikkude volituste lõppenuks lugemise kohta (§ 25).

§ 52. Vallavalitsuse koosolekud kutsutakse kokku vallavanema poolt; koosolek peab viivitamata kokku kutsutama, kui seda nõuavad kaks vallavanema abi ning

teatavad asjad, mille arutamist vallavalitsuses nad soovivad.

Vallavalitsuse koosolekuid juhatab vallavanem. Otsused tehakse lahtisel hääletamisel, lihthäälteenamusega, kusjuures hääle poolenemisel vallavanema hääle annab ülekaalu. Kui ükski ettepanek vallavalitsuses ei saa vajalikku enamust, siis otsustab asja vallavanem. Vallavalitsuse koosolekute kohta peetakse protokollid.

Kui vallavalitsuse otsus on seadusvastane, siis jätab vallavanem selle täitmata ja annab asja uueks arutamiseks vallavalitsusele ning, kui viimane oma otsuse kinnitab, kannab asja ette järelevalveasutisele, kes toimib § 117 juhtel või teeb vallavanemale korralduse otsuse täitmiseks.

Peale selle on vallavanemal õigus anda vallavalitsusele muid otsuseid vallavalitsusele uueks arutamiseks. Kui viimane kinnitab oma eelmise otsuse, siis on see vallavanemale täitmiseks kohuslik.

§ 53. Vallavalitsusel on õigus nõuda nii vallavanemalt kui ka kõigilt valla täidesaatvate asutiste teenijatelt nende ametialalise tegevuse kohta seletusi ning andmeid.

§ 54. Vallavalitsus võib oma otsuse ettevalmistamiseks ning täitmiseks jaotada ülesandeid oma liikmetele.

§ 55. Vallavanema ülesandeks on:

1) volikogu ja vallavalitsuse koosolekute kokkukutsumine ja koosolekul arutusele tulevate asjade ettevalmistamine, samuti vallavalitsuse ning volikogu otsuste täitmise korraldamine, kuivõrd see ei kuulu vahenditult vallavalitsuse võimkonda;

2) valla tulude sissetuleku, vallale makside sissenõudmise ning koormatiste täitmise eest hoolitsemine ja valla tarvidusteks kulude tegemine seaduse, määruste, vallavolikogu ja vastaval juhul vallavalitsuse otsuste kohaselt;

3) vallavalitsuse tegevuse juhatamine, samuti teiste valla asutiste ning teenijate tegevuse üldine juhatamine, selle tegevuse korralikkuse ning seaduslikkuse eest hoolitsemine, järelevalvamine ning revideerimine;

4) valla nimel lepingute sõlmimine volikogu ja vallavalitsuse otsuste põhjal, samuti vallasvara kohta käivate lepingute sõlmimise otsustamine, kui tehingu hind ei ulatu üle 100 krooni. Keelatud on jagada tehinguid selleks, et vallavanem võiks otsustada nende kohta lepingute sõlmimist;

5) valla varade valitsemise, alalhoidmise ja tarvitamise korraldamine; valla asutiste ning ettevõtete valitsemise ning juhtimise eest hoolitsemine;

6) valla esindamine — vastavatel juhtudel volikogu või vallavalitsuse otsuste põhjal — riigi ja teiste omavalitsuse ning eraasutiste ja isikute ees ilma erilise volitusega, samuti valla nimel volituste väljaandmine;

7) hääleõigusliste kodanikkude nimekirjade pidamise korraldamine;

8) seaduste, määruste ja riigiasutiste korralduste avaldamine vallas, samuti riigi- ning teiste omavalitsuste asutiste nõudmiste täitmise korraldamine;

9) määruste täitmise järelevalve korraldamine, kuivõrd seesugune järelevalve on tehtud vallaomavalitsusele kohuseks;

10) tunnistuste väljaandmine ja allkirjade tõestamine, hobuste registreerimise korraldamine ja hobusepasside väljaandmine;

11) vallas toimepandud ja ilmsikstulnud süütegudest politsei- või kohtuvõimudele teatamine; kuni politsei- või kohtuvõimude kohalejõudmiseni korralduste tegemine korra jaluleseadmiseks, inimeste ning vara julgeoleku kindlustuseks, ja juhul, kui süüdlased on tabatud süüteekohal, nende kinnipidamiseks ning süüteo jälgede alalhoidmiseks; politsei- ja kohtuvõimudele süüteekohale väljasõitmisel kaasabi andmine;

12) korralduste tegemine elanikkude vara kaitseks tulikahjude ja uputuste vastu;

13) teede, sildade, truupide ja muude teede päraldiste korrashoiu järelevalvamine ja korraldamine, kuivõrd need ülesanded pole vastavate seadustega pandud riigi või teiste omavalitsuste või eraisikute peale;

14) riigi- ja omavalitsusasutiste kutsede, teadete ja muude saadetiste kätetoimetamise korraldamine, kuivõrd see vastavate seaduste põhjal on tehtud vallaomavalitsuse ülesandeks, samuti kohtuvõimudele tunnistajate ning asjaosaliste väljakutsumisel kaasabi andmine, ja

15) muud ülesanded, mis vallavanema peale on pandud teiste seaduste põhjal.

§ 56. Juhtudel, kui asjaolud ei kannata viivitust ning vallavalitsust pole võimalik kohe kokku kutsuda, teeb vallavanem korraldusi ka asjus, mis kuuluvad vallavalitsuse otsustamisele, kandes neist ette järgmisel vallavalitsuse koosolekul.

§ 57. Vallavanema abid aitavad vallavanemat tema ülesannete täitmisel. Vallavanemal on õigus panna oma ülesandeid üksikult või liikide kaupa abide peale, ilma et ta ise vabaneks vastutusest nende ülesannete korraliku täitmise eest. Abide peale liikide kaupa pandavad ülesanded jaotavad omavahel abid ise, teatades jaotusest vallavanemale. Kui abid ei lepi jaotuse kohta kokku või kui nende poolt kokkulepitud jaotus ei kindlusta nende peale pandavate ülesannete edukat täitmist, siis võib vallavanem ise jaotada ülesanded abide vahel.

Kui vallavanemat pole kohal, kuid asjaolud ei kannata viivitust, siis on kohalolev vallavanema abi kohustatud tegema korraldusi vallavanema eest, teatades sellest viivitamata vallavanemale.

§ 58. Tarbekorral on vallavanemal ja tema abidel õigus nõuda kohalikkude elanikkude kaasabi avaliku korra jaluleseadmiseks ja süütegijate kinnipidamiseks kui ka tulekahjude kustutamiseks ning uputuste vastu võitlemiseks.

§ 59. Vallavalitsuse kirjad, tema poolt antavad tunnistused, korraldused, maksukäsud, kohustused ja muud dokumendid kirjutatakse alla vallavanema või tema abi (§ 57) ja sekretäri poolt.

§ 60. Vallavalitsuse ja vallavanema ning tema abide käsutuses seisavad külavanemad, igaiüks tema elukohale vastavalt määratud piirkonnas.

Külavanemad määratakse ametisse vallavalitsuse poolt järjekorras vastava piirkonna valla täiskasvanud alaliste elanikkude seast, kes on vähemalt 2 aastat valas elanud. Samadel alustel ja korras määratakse külavanematele tarbekorral asetajaid.

Külavanemate ametissemääramise lähema korra määrab vallavolikogu, kes võib vabastada külavanemakohusest teisi perekonna liikmeid, kui üks viimastest on järjekorras külavanemaks; ning kaaluvatel põhjustel teha muid erandeid külavanema kohuste kandmises mõne elanikkude liigi suhtes.

Külavanema, samuti tema asetäitja ametiaeg kestab vähemalt 3 kuud, kuid mitte üle 6 kuu.

Kui isik, kes üldise jaotuse järgi peaks olema külavanemaks, keeldub ametist vanaduse tõttu (§ 16 p. 2) või § 61 p. 3 ettenähtud põhjustel, või ei või olla külavanemaks või selle asetäitjaks (§ 62), siis ta teatab vallale teises lõikes nimetatud külavanema kohustest mitte vabastatud

(3 lõige) valla alaliste elanikkude seast isiku, kes on nõus astuma tema eest külavanema või asetäitja ametisse; vastasel korral palkab vallavalitsus tema kulul tema asemele külavanema või asetäitja 2. lõikes nimetatud isikute seast tasu eest, mis määratakse vastavalt tegelikule tööle ja kohalikkudele oludele. Tasuks makstud summad nõutakse sisse riigi vastuvaidlemata nõuete korras.

§ 61. Külavanema ja tema asetäitja amet on sunduslik.

Keelduda nende ametite vastuvõtmisest või nõuda ametist vabastamist võib ainult isik:

1) keda tahetakse määrata külavanemaks või tema asetäitjaks teist korda otsekohe pärast külavanema täie ametiaja väljateenimist või asetäitjaks peale ühe täie ametiaja väljateenimist;

2) kes põeb pikaldast haigust või kelle tervislik seisukord takistab külavanema või asetäitja kohuseid täitmast või kes on üle 60 aasta vana, ja

3) kes oma elukutselise või muu tegevuse tõttu on sunnitud pikemaks ajaks või tihti lahkuma valla piiridest.

Esimene ja teine lõige ei maksa külavanemate ja nende asetäitjate kohta, kes vabatahtlikult tasu eest astunud külavanema või viimase asetäitja ametisse teise isiku eest (§60 viies lõige).

§ 62. Külavanemaks ega tema asetäitjaks ei või olla isikud:

1) kes on tunnustatud nõdra- või hullumeelseks;

2) pimedad, kurdid, tummad, samuti pillajad, kes on eestkostmise all;

3) kes kriminaalkohtu otsuse põhjal on ilma jäänud hääleõigusest vallavolikogu valimistel — hääleõiguse kaotuse kestuse ajaks, ja

4) kes viibivad vahi all.

§ 63. Külavanemate ülesandeks on:

1) vallavalitsuse ja vallavanema üldiste korralduste ning teadete kuulutamine elanikkudele;

2) valimisedelite kättetoimetamine;

3) maksulehtede kättetoimetamine;

4) statistiliste ja muude andmete kogumine;

5) teede korrashoiu tööde korraldamine vallavanema või tema abi juhatusel;

6) õnnetustest ja nakkushaiguste juhtudest vallavalitsusele teatamine; tulekahjude kustutamiseks ning uputuste vastu võitlemiseks elanikkude appikäsitamine, ja

7) avaliku korra järele valvamine; süütegudest vallavanemale või tema abile teatamine ja, kui asjaolud ei kannata viivitusi, abinõude tarvitamine süütegude katkestamiseks ning süüdlaste kinnipidamiseks; vallavanemale ja tema abidele, samuti politsei- ning kohtuvõimudele süütegude katkestamisel ja süüdlaste jälitamisel abiksolemine.

Vallavolikogu võib vabastada külavanema eelmise löike p. p. 1—5 nimetatud ülesannetest, pannes need mõne vallateenija peale.

Külvavanem täidab nimetatud ülesandeid ainult oma tegevuspiirkonnas.

§ 64. Külvavanema asetäitja täidab külvavanema kohuseid viimase haiguse või äraoleku korral, samuti juhtudel, kui asjaolud nõuavad teotsemist enne, kui külvavanem kohale jõuab.

§ 65. Vallaomavalitsuse teenistuses on vallasekretär ja tarvilik arv muid abijõude. Viimaste kohad määrab vallavolikogu, kusjuures kantseleiabijõudude arv määratakse Kohtu- ja Siseministri poolt antavate juhtnõrde kohaselt.

§ 66. Vallasekretäri ülesandeks on valla arvepidamine ja kantseleiline asjaajamine, valla kantselei teenijate töö korraldamine, perekonnaseisu registreerimine ja muud seaduse põhjal tema peale pandud ülesanded.

Teiste vallateenijate ülesanded määrab vallavalitsus, kuivõrd seadustes ei ole ettenähtud teisiti.

§ 67. Vallateenijateks ei või määrata:

1) isikuid, kes seisavad eeluurimise või kohtu all süütegude pärast, mille eest seaduses on ette nähtud vangimaja või raskem karistus;

2) isikuid, kes jõusseastunud kohtuotsuse järgi ei või olla omavalitsuse teenistuses;

3) isikuid, kes on hooldamise all pillamise pärast;

4) isikuid, kes ei oska kohalikkude elanikkude rahvusenamiku keelt;

5) isikuid, kes ei ole tervislikult töövõimelised selle koha jaoks, kuhu nad kandideerivad;

6) isikuid, kes ei ole Eesti kodakondsuses;

7) Riigikogu, maavolikogu ega vallavolikogu liikmeid;

8) isikuid, kes on vallavalitsuse liikmega või mõne käesolevas peatükis ettenähtud vallateenijaga sugulane otsejoones või 2. astmeni küljjoones või abielus või lapsendusvahekorras.

§ 68. Vallasekretäri valib ametisse vallavolikogu määramatuks ajaks täisealiste isikute seast, kellel on vallasekretäri kutse.

Vallasekretäri kutse omandatakse eksami õiendamisel sellekohase komisjoni ees. Eksami kava ja komisjoni koosseisu määrab Kohtu- ja Siseminister.

Vabadest vallasekretäri kohtadest kuulutatakse vähemalt 2 nädalat enne valimist kahes loetavamas ajalehes vallavalitsuse valikul ja Riigi Teatajas.

§ 69. Vallateenijad palgatakse ametisse vallavalitsuse otsusel, kuivõrd seadus ei näe ette teist korda, kas määramatuks või kindlaksmääratud ajaks. Kantselei alal teotsevate vallateenijate ametisse palkamine sünnib vallasekretäri ettepanekul.

§ 70. Vallasekretär ja vallateenijad annavad enne teenistuskohuste täitmisele asumist vandetootuse riigiteenijate kohta seatud vormi järgi.

Tootuse võtab vallavanem.

§ 71. Puhkuse töttu ja muil põhjustel puuduvate vallateenijate asetäitmise korra määrab vallavalitsus.

Vallasekretäri asetäitjaks võib määrata ainult vallasekretäri kutsega isikut.

§ 72. Ametisse valiv või määrav asutus võib vallateenijat ametnikku ajutiselt tagandada teenistuskohuste täitmisest kuni kohtuotsuse jõusseastumiseni või süüdistusaja lõpetamiseni, kui see asutus on teenisaja kriminaalkorras vastutusele võtmiseks vastavale kohtuasutisele esitanud teadaande vastutusele võtmiseks süüteo, mille eest seaduses on ette nähtud vangimaja või raskem karistus, või kui teenija on niisuguses süüteo eeluurimise või kohtu all.

§ 73. Vallasekretäri teenistusvahekord vallaga lõpeb:

1) surma läbi;

2) omal soovil peale ühekuulist etteütlemist või vallavolikogu loaga ka varemalt;

3) ilma oma soovita järgmistel juhtudel:

a) jõusseastunud kohtuotsuse järgi, mis võtab õiguse olla omavalitsuse teenistuses;

b) kui ilmsiks tuleb § 67 p. p. 2—7 ettenähtud takistusi või kui ametisse valimist on toimetatud hoolimata § 67 p. p. 1 või 8 ettenähtud keeldudest;

d) kui vallasekretär puudub: ilma kaaluva põhjuseta üle ühe kuu, kaaluval põhjusel üle kolme kuu, haiguse korral üle 26 nädala järgemööda või korduvatel haigusjuhtudel üle 30 nädala aastas;

e) kui vallasekretär vallavalitsuse keelu vastaselt peab äriolist ettevõtet või seisab erateenistuses;

f) distsiplinaarkorras;

g) par. 121 mainitud juhtudel.

Peale selle võib vallavolikogu § 31 ettenähtud häälteenamusega maavalitsuse kinnitusel vallasekretäri vallandada põhjusi ette toomata.

Teiste vallateenijate teenistusvahetuse korral lõpeb Tsiviilseadustikus ja teenistuslepingus ettenähtud juhtudel.

§ 74. Vallateenija teenistuse kohta peetakse vallavalitsuses teenistuskirja riigiteenijatele ettenähtud alustel ja korras.

Vallateenistusest lahkuvale vallateenijale antakse tema soovil teenistuskirjast ära kiri.

4. osa.

Vallaametnikkude ja -teenijate õigused.

§ 75. Vallavanem, tema abid, vallasekretär ja vallateenijad saavad vallalt palka vallavolikogu poolt määratud suurus.

Vallavanema ja tema abide palgad määratakse terve nende ametiaja kesteks ette, enne vallavanema ning abide ametisse valimist; nende palka ei tohi muuta enne nende ametiaja möödumist.

§ 76. Vallasekretäride, palkade alamäärad määratakse Kohtu- ja Siseministri poolt, ärakuulates maavalitsuste seisukohad.

§ 77. Teenistusest ilma kaaluva põhjuseta puudumise aja eest teenistustasu ei maksta. Paragrahvis 83 p. p. 3 ja 4 mainitud mõjuvatel põhjustel puudumise korral makstakse teenistustasu kuni kahe kuuni. Haiguse tõttu puudumisel makstakse teenistustasu edasi ühistel alustel riigiteenijatega. Kaitseväeteenistusse kutsutud ametnikkude ja teenijate eriõigused on ettenähtud Kaitseväeteenistuse seaduses.

§ 78. Paragrahv 120. põhjal ajutiselt teenistusest tagandatud vallaametnikule ja -teenijale katkestatakse tasumaksimine kuni süüasja lõpetamiseni või kohtuotsuse jõusseastumiseni.

Süüasja lõpetamise või kohtu poolt õigeksmõistmise korral, samuti ka juhul, kui tagandatu mõistetakse süüdi mõnes teises süüteos, mille eest oleks võidud määrata karistus distsiplinaarkorras, makstakse ajutiselt tagandatud vallaametnikule ja -teenijale tagantjärele terve see

teenistustasu, mis temal ilma tagandamiseta õigus oleks olnud saada.

Ajutiselt tagandatud vallaametnik või -teenija vabastab tema kasutada oleva teenistuskorterit vallavalitsuse poolt määratava tähtaja jooksul; nende käes kasutada olevad põllumajapidamised jäävad aga nende kätte kuni majandusaasta lõpuni.

Vallaametniku või -teenija lahkumisel võivad tema ise või tema pärijad kasutada tema käes olevat teenistuskorterit ühe kuu jooksul; see õigus puudub isikutel, kes lahkuvad omal soovil.

§ 79. Külavanemad ei saa tasu ametikohuste täitmise eest, väljaarvatud need, kes on palgatud ametisse § 60 viienda lõike korras.

§ 80. Ametlikkude ülesannete täitmise korral väljaspool valla piire saavad vallasekretär ja palgatud teenijad sõidu- ja päevaraha vallavolikogu poolt määratud suurus. Samadel alustel võib volikogu määrata sõidu- ja päevaraha ka vallavanemale ja tema abidele.

§ 81. Vallasekretär ja -teenijad saavad pensioni eriseaduse põhjal; arstiabi saavad nad valla poolt ühistel alustel riigiteenijatega.

§ 82. Vallasekretäri ja -teenijatel on õigus saada puhkeaega: peale üheaastast vahetpidamata teenistust — kaks nädalat, peale kaheaastast vahetpidamata teenistust — üks kuu.

Puhkeaeg arvatakse teenistustasja hulka.

Puhkeaja aja määrab vallavalitsus.

§ 83. Vallaametnikud ja -teenijad võivad puududa oma kohuste täitmiselt ainult kaaluvatel põhjustel.

Kaaluvaiks põhjusiks loetakse: 1) haigus, 2) kaitseväekohuste täitmine, 3) tulekahju, liikumisvahendite seisak ja väeramatu jõu juhud, kui need takistavad ilmumist; 4) vägivaldaga kinnipidamine.

Kaaluvate põhjuste kestuse üle otsustab ametisse valiv või määrav asutis. Haiguse tõttu puudumise kestus konstateeritakse ametliku arsti tunnistuse põhjal.

§ 84. Valla vara ostmise, põlis- või kruntrendile või rendile võtmise ja valla hangetest ning töövõtetest osavõtmise keelu suhtes kohaldatakse vallavanemale, tema abidele, vallasekretärile ja vallateenijatele riigiteenijate kohta maksivad eeskirjad.

§ 85. Vallasekretär võib olla erateenistuses ja pidada äriolisi ettevõtteid, neid juhtides isiklikult või voliniku või perekonnaliikmete kaudu, ainult vallavolikogu

teadmisel, kuid tingimusel, et vallasekretäri niisugune erategevus ei takistaks tema ametikohuste täitmist.

Kui vallasekretäri nimetatud tegevus takistab tema ametikohuste täitmist, keelab vallavalitsus temale seesuguse tegevuse.

5. osa.

Vallaomavalitsuse eelarved ning majapidamine ja vallavalitsuse aruanded.

§ 86. Vallaomavalitsuse tulude ja kulude kohta seatakse kokku iga aasta kohta eelarve.

Vallaomavalitsuse eelarveaasta algab 1. aprillil ja lõpeb järgmise kalendriaasta 31. märtsil.

§ 87. Vallaomavalitsuse eelarvesse võetakse kõik eelarveaasta kulud ja tulud.

Kuludena võetakse eelarvesse kõigepealt summad:

1) kõikide kohustuste täitmiseks, mis seaduste põhjal valla peale on pandud või võetud;

2) ettenägemata kuludeks — vähemalt poolteist protsenti eelarve korralistest tuludest, ja

Nende kulude katmisest vabaks jäänud tulusid võidakse määrata muude valla tarviduste rahuldamiseks ning ülesannete täitmiseks.

Kulud ja tulud eelarves viiakse lõppkokkuvõttes vastastikku tasakaalu.

§ 88. Nomenklatuurid, mille põhjal võetakse eelarvesse kulud ja tulud, jagunevad peatükkideks ning tarbekorral alljaotisteks.

§ 89. Peale korraliste kulude ja tulude võib eelarve sisaldada ka erakorralisi kulusid ja tulusid.

Erakorralisteks kuludeks võib arvata need, mis tekivad suurematest juhuslikkudest ja muutlikkudest tarvetest. Erakorralisteks tuludeks võib arvata need, mis saadakse suuremal määral ühekordselt ning juhuslikult.

§ 90. Vallaomavalitsuse eelarve eelnõu esitatakse vallavolikogule hiljemalt 15. jaanuariks.

Eelarve-eelnõu juures märgitakse:

1) alused ja põhistused eelarve-eelnõus märgitud kulude ning tulude summade kohta;

2) krediitide kohta, mille tarvitus langeb mitmesse aastasse — andmed kavandatava kulu üldsumma, samuti selle jao- tuse kohta eelarveaastate järgi, ja

3) palgakrediitide selgituseks: andmed ametnikkude ja teenijate arvu ja palgamäärade kohta eeloleval aastal ühes muudatustega võrreldes käesoleva eelarveaastaga.

§ 91. Vallavolikogu vaatab läbi ja otsustab valla eelarve eelnõu hiljemalt 15. veebruariks.

Vallavolikogu poolt vastuvõetud eelnõu esitatakse maavalitsusele kinnitamiseks. Eelarve astub jõusse maavalitsuse kinnitamisega. Kui ei ole saadud vastu võtta ega kinnitada eelarvet 1. aprilliks, siis võib järgmise eelarve-aasta kulude arvel eelkrediidina tarvidust mööda teha kulusid kuni ühe kaheteistkümnendiku osani kuu kohta eelmise aasta eelarve summadest. Erakorralistel juhtudel võib maavalitsuse loal teha kulusid üle ühe kaheteistkümnendiku osani kuu kohta eelmise aasta eelarve summadest. Erakorralistel juhtudel võib maavalitsuse loal teha kulusid üle ühe kaheteistkümnendiku.

Nimetatud eelkrediite võidakse tarvitada ainult nende jooksvate kulude katteks, mis esinevad kulude paragrahvidele vastavalt nii eelmise aasta eelarves kui ka eelseisva aasta eelarve eelnõus.

§ 92. Vallavolikogu otsustes, mis tingivad väljaminekuid või tulude vähenemist, peab olema nimetatud eelarvekrediit või reaaltuallikad, millest katta need väljaminekud või tulude kahanemine.

§ 93. Vallaasutistele ja -ametnikkudele on keelatud eelarvest kõrvale kalduda ja teha ülekulutusi — teha korraldusi, sõlmida lepinguid või võtta valla peale kohustusi, mis nõuavad rahalisi väljaminekuid, mida ei võimalda eelarves ettenähtud krediit.

Igas kulude eelarve jaotises määratud krediiti võib tarvitada ainult selles jaotises ettenähtud kulude katteks.

Kulude katmine eelarve ülejääkidest ilma vastavate krediitide ümberpaigutamiseta on keelatud.

§ 94. Summade ümberpaigutamine ühest kulude peatükist teise võib sündida vallavolikogu otsusel, maavalitsuse kinnitusel, väljaarvatud ettenägemata kulude krediit, mille ümberpaigutamine võib sündida vallavalitsuse otsusel, maavalitsuse kinnitusel.

Krediitide ümberpaigutamine ühe ning sama peatüki piiris ühest alljaotisest teise võib sündida vallavalitsuse otsusel, maavalitsuse kinnitusel.

§ 95. Ettenägemata kulude krediiti võib tarvitada peale juhuslikkude ettenä-

gemata väljaminekute katmise vallavalitsuse otsusel ka summade ümberpaigutamiseks teiste eelarvejaotiste alla, kui on vajalik kulutada nende jaotiste järgi rohkem, kui ette nähtud, ning kuivõrd puuduvat summat ei saa katta krediidi ümberpaigutamisega teiste jaotiste alt.

§ 96. Tagavarakapitali võib kasutada: 1) erakordsetel juhtudel — samadeks otsarveteks, milleks võib tarvitada ettenagemata kulude krediiti (§ 95), kui viimastest krediitidest ei jätku nimetatud otsarvete rahuldamiseks; 2) jooksvate krediitide ajutiseks suurendamiseks tulude viibimisel ning ärajäämisel, ja 3) eelarve lõpetamisel selguvate puudujääkide katteks.

Eelmise lõike p. 2 ettenähtud otstarbeks võib kulutada tagavarakapitali ainult laenu näol tingimusel, kui valla kassasse kogub selleks küllalt summasid, võetud laenu tagavarakapitali arvele kohe tagasi maksatakse. Tagavarakapitali tarvitamine eelmise lõike p. 1 põhjal ei või sündida teisiti kui lisaeelarve põhjal.

§ 97. Vallaomavalitsuse eelarve ettenähtud kulude krediite võidakse — välja arvatud alljärgnevad juhud — käsutada ainult vastava eelarveaasta kestel.

Kui eelarveaasta lõpuks ei ole jõutud eelaves ettenähtud määral:

1) lõpetada ehitustöid või õiendada nende alal arveid;

2) lõpule viia kinnisvara soetamist;

3) tasuda valla võlgu ning nende intresse, või

4) täita eelarveaasta kestel tekkinud kohustusi, siis võib vald nimetatud otstarveteks käsutada eelmise aasta vastavaid krediite kuni järgneva eelarveaasta lõpuni, milleks vastavate summad eelarveaasta lõpul kantakse pikendatud krediitide arvele.

Eelarve ettenähtud tulud, mis aasta lõpuks on jäänud saamata, loetakse selle aasta tuludeks, mil nad tegelikult on saadud.

§ 98. Eelarve ülejäägid, mis on jäänud eelmisele paragrahvile (§ 97) vastavalt ära tarvitamata, arvatakse — kuivõrd neil pole eriotstarvet — valla tagavarakapitali.

§ 99. Kui enne eelarveaasta lõppu on möödapääsematult vaja teha kulusid, milleks vastavas eelarvepeatükis ettenähtud krediidist ei jätku või milleks pole vastavaid krediite üldse ette nähtud, siis võib nendeks kuludeks saada summasid ainult lisaeelarve korras, välja arvatud ettenagemata kulude peatüki summad, missugu-

seid võib üle kanda ilma lisa-eelarveta, § 94 märgitud korras.

Lisaeelarved seatakse kokku, arutatakse ja kinnitatakse samas korras, mis on määratud aastaelarvete jaoks.

Lisaeelarvete ettepanekutele lisatakse juurde:

1) põhjustused, miks aastaelarve eel nõus vastavaid krediite pole üldse või vajalikus suurusel ette nähtud ja miks loetakse kavandatav kulu möödapääsematuks ning edasilükkamatuks, ja

2) andmed nende krediitide seisukorra kohta, mille täiendamist nõutakse, samuti andmed lisatulude ja ülejääkide kohta, mille arvele võiks lisakrediite kanda.

§ 100. Kõik kassa sissetulekud kantakse vastavate tulude arvele, välja arvatud eelarveaasta jooksul saadud tagasimaksusummad, mis tarvitatakse vastavate krediitide täiendamiseks.

§ 101. Vallaomavalitsus võib teha laenusid, kinni pidades alljärgnevatest nõuetest.

Laenu teha võib ainult seesugusteks otstarveteks, mis toovad vallale kestva majanduslikku kasu või soodustavad tähtsate üldhuvide edendamist ja ainult juhul, kui nende otstarvete jaoks ei jätku vallaomavalitsuse tuludest.

Laenu peab tasutama ette kindlaksmääratud kava järgi. Tasumise tähtaeg ei või kesta üle 40 aasta; varade juures, mis nõuavad uuendamist teatud ajajärgude järele, ei või see tähtaeg ulatuda üle nende varade kestuse.

§ 102. Vallaomavalitsus valitseb valla varasid iseseisvalt, kuivõrd seadus ei määra teisiti.

Varasid, mis pole määratud äratarvitamiseks või jooksvateks kuludeks ega ülesanneteks, eriti aga valla päralt olevaid kinnisvarasid valitsetakse järgmiste eeskirjade alusel:

1) neid varasid võib võõrandada ainult täie tasu eest. Nende varade eest saadud väärtused arvatakse nende varade juurde;

2) sissetulekud nimetatud varade kasutamiseks võib tarvitada valla väljaminekute katmiseks, kuivõrd neid ei liideta vara juurde;

3) vallaomavalitsuse kohustuste jooksvateks kustutuseks ei või tarvitada nimetatud varasid, ja

4) erakorralisteks kohustuste kustutusteks võib tarvitada neid varasid ainult tingimusel, et võetud summad paigutatakse tagasi jooksvatest tuludest nimetatud varadesse teatava aja jooksul, iga-

aastaste osade kaupa. Erakorralisteks kohustuste kustutusteks võib tarvitada nimetatud vara ilma seda tagasi paigutamata, kui vastav vara on hangitud kustutatava laenu abil.

Eelmise löike eeskirjadest on lubatavad kaaluvatel põhjustel erandid kinnisvarade võõrandamisel, maavalitsuse või Kohtu- ja Siseministeeriumi nõusolekul.

Valla päralt, samuti vallaomavalitsuse valitsemisel olevate eriotstarbeliste kapitalide ja summade valitsemisel peetakse kinni nende kapitalide ja summade kohta maksvatest erieeskirjadest.

§ 103. Vallaomavalitsuse päralt olevaid ärilisi ettevõtteid juhitakse nii, et nende tulud kataksid kõik ettevõtte kulud ühes viimasesse mahutatud kapitali intressidega. See eeskiri pole sunduslik eeskätt avalikkudes huvides peetavate ettevõtete kohta.

§ 104. Vallaomavalitsusele tarvilikkude asjade ning materjalide hankimise, samuti tööde teostamise kord määratakse Kohtu- ja Siseministri poolt, kohaldades Riigi hangete seaduse eeskirjad.

§ 105. Vallavalitsus annab oma aruande möödunud aasta eelarve järgi tehtud kulude kohta revisjonikomisjonile revideerimiseks hiljemalt järgneva eelarveaasta 1. juuniks. Revisjonikomisjon teatab oma seisukoha ja märkused aruande kohta hiljemalt 1. juuliks. Hiljemalt 15. juuliks esitab vallavalitsus vallavolikogule nimetatud aruande ühes revisjonikomisjoni seisukohaga ning märkustega ja oma seletusega nende märkuste kohta. Vallavolikogu vaatab läbi aruande 1. septembriks.

Kui revisjonikomisjon ei avalda tähtsajaks oma seisukohta temale õigel ajal esitatud aruande kohta, siis vallavalitsus esitab aruande vallavolikogule ka ilma revisjonikomisjoni seisukohata.

§ 106. Revisjonikomisjoni ettepanekul on vallavolikogul õigus nõuda vallavalitsuse liikmetelt ja teistelt vallaametnikkudelt ning -teenijatelt tehtud kulude tagasimaksmist või saamata jäänud tuludele juurdekandmist, kui ka muude vallale tehtud kahjude tasumist, kui võrd nimetatud isikud oma ametialal on toiminud kas seadusevastaselt või nende äranägelikkuse piirides otstarbekohatult ja kui võrd vajaliku hoole ning ettevaatuse juures oleks võidud ära hoida nimetatud kahjusid.

Kui süüdlased ei tasu neilt määratud juurde- või tagasimaksu vallavolikogule poolt nimetatud tähtpäevaks, siis nõutakse kahju sisse kohtukorras.

§ 107. Kohtu- ja Siseminister kokkuleppel Majandusministri ja Riigikontrolloriga annab juhatuskirju vallaomavalitsuste eelarvete ja aruannete kokkuseadmise, eelarvete täitmise, aasta lõpul eelarvekrediitide tarvitamise, valla kapitalide ning vabade summade hoidmise ja valla arvepidamise kohta.

6. osa.

J ä r e l v a l v e.

§ 108. Järevalvet vallaomavalitsuste üle teostavad Kohtu- ja Siseministeerium ja maavalitsused.

§ 109. Järevalvet teostatakse vallaomavalitsuse tegevuse seaduslikkuse ja §§ 111 ja 112 ettenähtud juhtudel ka otstarbekuse üle.

§ 110. Järevalve teostamiseks on Kohtu- ja Siseministeeriumil ja vastaval maavalitsusel õigus oma ametnikkude kaudu vallaomavalitsus-asutiste asjaajamist igal ajal revideerida, neilt pärida seletusi ja nõuda asjusse puutuvate dokumentide või nende ärakirjade esitamist.

§ 111. Kohtu- ja Siseministeeriumi kinnitamisele kuuluvad vallavolikogu järgmised otsused:

1) üheliikmelise vallavalitsuse sisseseadmise kohta (§ 45);

2) vallamaja asukoha määramise kohta (§ 26 p. 19);

3) mille kinnitamist Kohtu- ja Siseministeeriumi poolt nõuavad teised seadused.

§ 112. Maavalitsuse kinnitamisele kuuluvad vallavolikogu järgmised otsused:

1) eelarve;

2) kinnisvarade võõrandamine ja pantimine;

3) lepingute sõlmimine, mille kestus on üle 10 aasta;

4) laenude tegemine;

5) vallasekretäri vallandamine (§ 72, 2. lõige), ja

6) mille kinnitamist maavalitsuse poolt nõuavad teised seadused.

§ 113. Eelmiste paragrahvide põhjal Kohtu- ja Siseministeeriumi või maavalitsuse kinnitamisele kuuluvaid otsuseid ei pöörata täitmisele enne nende kinnitamist mainitud asutiste poolt.

Kui järelevalve-asutis ei ole ühe kuu jooksul arvates otsuse või täiendavalt nõutud materjali kättesaamise päevast antud asjas välja saatnud teadet mittekinnitamise kohta, siis loetakse otsus kinnitatuks.

§ 114. Järelevalve teostamise võimal-

damiseks saadetakse ära kirjad vallavolikogu protokollidest ühes tarvilikkude lisadega seitsme päeva jooksul arvates koosoleku päevast vastavale maavalitsusele.

§ 115. Maavalitsusel on õigus vallavolikogu seadusevastaste otsuste vastu — välja arvatud kinnitamisele kuuluvad otsused — avaldada protesti administratiivkohtu-korras või neid vallavolikogule tagasi saata ümberotsustamiseks, viimasel juhul välja arvates need otsused, mis vallavolikogu või vallavanema ettepanekul on volikogule juba antud teistkordseks otsustamiseks.

Kui vallavolikogu ka asja teistkordsel arutamisel jääb endise otsuse juurde, siis avaldab maavalitsus otsuse vastu protesti administratiivkohtu-korras.

Maavalitsusel on õigus ümberotsustamiseks tagasi antud või administratiivkohtu-korras protestitud otsuseid seisma panna kuni administratiivkohtu otsuseni.

§ 116. Vallavolikogu otsused, välja arvatud §§ 111 ja 112 ettenähtud otsused, pööratakse täitmisele, kui maavalitsus on teatanud, et ta otsuse vastu ei vaidle või kui maavalitsus ei ole otsuse seadusevastasuse tõttu otsuse seismapaneku kohta välja saatnud teadet kahe nädala, aruannete suhtes aga ühe kuu jooksul, arvates otsuse või täiendavalt nõutud materjalide kättesaamise päevast.

§ 117. Kui järelevalve-asutis leiab revideerimisel või muul viisil vallaomavalitsuse täidesaatvate asutiste tegevuses seaduserikkumist, siis teatab ta sellest valla vastavale asutisele ja määrab kohase tähtaja seadusliku korra jaluleseadmiseks. Kui määratud tähtaja jooksul ei ole seaduserikkumist kõrvaldatud, annab järelevalve-asutis selle tegevuse vastu protesti administratiivkohtule.

Järelevalve-asutisel on õigus ühtlasi protestitud tegevust kuni kohtuotsuseni seisma panna.

§ 118. Kui vallaomavalitsuse organid jätavad nende peale seaduste alusel pandud ülesanded täitmata, siis juhib järelevalve-asutis, niivõrd kui see asi ei allu mõnele teisele asutisele, vallaomavalitsuse vastava organi tähelepanu sellele, ühtlasi ära näidates vallaomavalitsuse poolt täitmisele kuuluvad ülesanded ja määrates kohase tähtaja nende täitmiseks.

Kui vallaomavalitsus ei täida järelevalve-asutise poolt määratud tähtajaks tähtendatud ülesandeid, siis täidetakse need maavalitsuse korraldusel vallaomavalitsuse kulul, tarbekorral kohustades vallaomavalitsust võtma eelarvesse vastavaid väljaminekuid, seejuures ära näidates vasta-va sissetuleku.

§ 119. Kui järelevalve-asutis leiab vallaomavalitsuse ametisikute tegevuses süüteo tunnuseid, siis ta teatab sellest vastavale kohtuvõimule süüdlaste vastutusele võtmiseks.

§ 120. Järelevalve-asutisel on õigus vallaametnikke ja -teenijaid teenistuskohuste täitmiselt ajutiselt tagandada kuni kohtu otsuseni või asja lõpetamiseni § 72 ettenähtud alustel ja määrata tagandatud ametnikkude ja teenijate asemele isikute seast, kes vastavad käesoleva seaduse nõuetele, asetäitjaid kuni vastava valla-asutise poolt asetäitja valimise või määramiseni.

§ 121. Kohtu- ja Siseministril on õigus vabastada ametist vallasekretäri, kui vallasekretär ilmselt ei suuda täita oma ülesandeid.

§ 122. Järelevalve-asutisel on õigus tarbekorral määrata valitavate kui ka määratavate vallaametnikkude ja -teenijate vabadele kohtadele asetäitjaid kuni vallaomavalitsuse vastava asutise poolt ametniku või teenija valimiseni või määramiseni, kui vallaomavalitsuse vastav organ viivitab valimise või määramisega.

§ 123. Kohtu- ja Siseministril on õigus vallavolinikkude volitusi tunnustada lõppenuks ja määrata uusi valimisi, kui:

- 1) vallavolikogu ei vali seaduse või järelevalve-asutise poolt määratud aja jooksul täidesaatvate organite liikmeid;
- 2) kui vallavolikogu ei võta seatud aja jooksul vastu eelarvet ja aruannet;
- 3) kui vallavolikogu muutub otsusevõimetuks vallavolinikkude arvu vähenemise tõttu.

§ 124. Maavalitsused annavad Kohtu- ja Siseministeeriumile aru järelevalve teostamise kohta vallaomavalitsuste üle.

§ 125. Kohtu- ja Siseministril on õigus anda juhtnööre järelevalve teostamise kohta vallaomavalitsuste üle.

Vallaomavalitsuse tegelased võtku vallaomavalitsuste ümberkorraldamise eeltööde tegemise puhul rohkem sõna.

A. Soo.

Tõstama vallasekretär.

Jälgides vallaomavalitsuste ümberkorraldamise eeltöid algusest peale, on huvitav märkida, et seaduse eelnõu on kokku-seadmisel juba Eesti riigi algusest ja isegi juba päris valmis olnud Riigikogule esitamiseks, kuid Riigikogule seda ei esitatud, vaid asuti hoogsamale paranduste tegemistele.

Seni on vallaomavalitsuste konstrukt-siooni loomise tööst osa võtnud Maaoma-valitsuste Liit, kuna vallaomavalitsuse te-gelased vähe sellele küsimusele on andu-nud. Tahaksin omalt poolt juhtida laie-mate hulkade tähelepanu uuele valmiva eel-nõule ja kutsuda kriitiseerima seda veel puht vallaomavalitsuse tegelase seisuko-halt.

Praegust keerlevad vaielused peasjali-kult vallaomavalitsuse täidesaatva organi loomise ümber.

Tuleks kaalumisele võtta, kas ei vajaks kõik omavalitsused ümberkorraldamist ja kas ei tuleks seda teha ühise seadusega.

Uus seadus võiks kanda pealkirja „oma-valitsuste seadus“ ja see korraldaks ümber kõik omavalitsused.

Omavalitsused olgu ühe- ehk kaheast-melised. Kaheastmelise süsteemi juures oleks esimese astme — valla-, alevi- ja lin-naomavalitsused, teise astme — maaoma-valitsused. Üheastmelised oleks ilma maa-omavalitsusteta, kus nende aset täidaks riigiametnikud, kuid see olukorda ei muuda.

Esimese astme omavalitsused peaks ole-ma oma konstruktiooni võimkonna ja ko-huste poolest täiesti ühesugused, kus maksma pääseks kodanikkude üheõigus-lus. Üheõiguslus on ju demokraatliku val-itsemise viisi peatundemärkidest. Ja de-mokraatlikus riigis ei või ju püsida bü-rokraatlikud omavalitsused.

Üheõiguslust kodanikkudele ei tingi aga uus vallaomavalitsuste seadus praegu teok-sil oleva kava järgi, kuna linnaomavalit-suste ümberkorraldamist vastavalt valla-omavalitsustele, ehk vähemalt nende funktsioonide ühtlustamist ettenähtud ei ole.

Praeguses olukorras on ju linnaelanikud eesõigustatud seisukorras vallaelanikkude ees. Linnas on näiteks maksude määra-jaks maksuinspektor, kes igasuguseid kor-raldusi sellel alal teeb ja maksude vastu-võtjaks riigipanga osakonnad. Isikutun-nistusi, hobusepasse ja muid tunnistusi annab välja politsei. Politsei registreerib kodanikke, tagavaraväelasi, annab kohtu kutseid ja toimetab muid riiklikke ülesan-deid. Need ametnikud saavad riigilt otse-kohe palka ja linnakodanikul ei tule otse-kohe maksuga nende ülespidamisest osa võtta. Vallas peavad neid ülespidama ko-danikud maksuga vallaametnikkude ka-suks, kelle peale riiklikud ülesanded pan-dud. Linnad on suuremad omavalitsuse üksused ja jõus puht riiklikke ülesandeid laiemal määral täitma, kuna linnaelanikel suured hõlbustused hariduse ja kunsti harrastamise alal. Meil seni ükski omava-litsuste ümberkorraldamise eelnõu kokku-seadjatest ei ole neid põhimõtteid väljen-danud ja huvitav oleks küsida, mida seal siis ümberkorraldada mõeldakse, kui oma-valitsuste konstruktioon, võimkond ja ko-hused endiseks jäetakse ning kodanikkude õiguslist vahekorda mitmesugustes oma-valitsustes üldse vaatlemise alla ei võeta.

Nii siis omavalitsused tuleks kõik üm-berkorraldada ja nende võimkond ja kohu-sed kindlaks määrata demokraatia põhi-mõtete alusel.

Tahaks kuulda, mis ütlevad selle üle tei-sede vallaomavalitsuse tegelased.

Toimetuse järelsõna: Andes ruumi eel-misele artiklile mõtetevahetamise võimal-damiseks, ei saa siin kohal tähendamata jätta, et algul oligi väljatöötatud ühine omavalitsusseaduse eelnõu, kuid sellest põhimõttest tuli loobuda sellepärast, et seaduse käsitamist hõlbustada, sest igas asjas täiesti ühtlast seadust kõigi omaval- üksuste jaoks ei saa luua.

Teiseks tuleb tähendada, et artiklis puu-dutatud suur põhimõtteline küsimus on suurel määral tingitud eriseadustest, mit-te omavalit. korraldusseadusest.

E. Maaomaval. Liidu ja omavalitsuste tegevus.

E. Maaomavalitsuste Liidu juhatuse
koosolek 9. aug. 1930 a.

Koos on viis liiget.

Kingitus Poola Presidendile.

Poola Presidendile J. Moscickile, kes 10. ja 11. aug. Tallinnat külastab, tehtava kingituse, suure albumi Eesti 60 vaadetega, kohta annab esimees juhatusele ülevaate, samuti ka kingituse üleandmise korra kohta 10. aug., mille järele album juhatuse liikmete poolt alla kirjutakse.

Ühenduses Poola Presidendi küllasõiduga Eesti otsustatakse Poola Maakondade Omavalitsuste Liidule poolakeelne tervitusteogramm saata tutvussidemete sõlmimise otstarbel.

Liidu nõukogu koosoleku päevakord

30. augusti koosolekuks seatakse järgmiselt kokku:

1. Avamine ja juhatuse valimine.
2. Õppejõudude teenistusseaduse eelnõu (õppejõudude valimise korra küsimusega) — ref. E. Rosenberg ja A. Suurkivi,
3. Vallaomavalitsuste korraldusseaduse eelnõu — ref. H. Avikson,
4. Ehitusseaduse eelnõu, ref. K. Selter, arh. A. Böölau ja ins. T. Roos,
5. Maanteede seadusega seotud küsimused — ref. N. Vatter,
6. Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse ja revisjoni komisjoni valimine,
7. Liidu esindajate valimine,
8. Päevakorda tõusvad küsimused.

Liidu juhatuse moodustamine

üle mõtteid vahetades võetakse ühelhäälel seisukoht vastu, et tuleb katsuda teostada meil Soome eeskujul ja otsustakse Liidu nõukogule ettepanek teha moodustada juhatus 15 liikmeline.

Liidu büroo ruumid.

Äraakuulates sekretäri seletust, et Harju Maavalitsuse poolt pakutavad ruumid suure maja III. korral sedavõrd väiksed on, et nende kasutamine üldse kõne alla tulla ei saa, otsustakse korteri asjas äraootavale seisukohale jääda.

Uute Liidu liikmetena

registreeritakse Kähri, Raadi, Põlgaste, Harku, Voltveti ja Vee vallad.

Sõprussidemete loomine Poola maaomavalitsustega.

Poola Presidendi Tallinnas viibimise puhul saatis E. Maaomavalitsuste Liit Poola Maakondade Omavalitsuste Liidule 10. aug., esimeseks sammuks läbikäimises täh. Liiduga, järgmise poolakeelse telegrammi:

Poola Maakondade Omavalitsuste Liidule
Varssavis.

Poola Presidendi Eestit külastamise puhul palub Poola Maakondade Omavalitsuste Liitu vastuvõtta sõbralikud tervitused

Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Sellele telegrammile vastas adressaat 14. aug. järgmise eestikeelse telegrammiga:

Maaomavalitsuste Liit
Tallinn.

Tänades õnnesoovide eest saadame venalikule organisatsioonile südamlikumaid tervitusi soovides viljarikast tegevust eesti heaks käekäiguks.

Poola vabariigi maakondade liit ja
maakondade omavalitsuste liit.

Liidu nõukogu uued liikmed.

Valdade esindajateks Liidu nõukokku on valitud:

Virumaalt: O. Seestrand — Voka vallavanem J. Toomel — Varangu vallavanema abi, G. Püss — Rakvere vallavanem.

Valgamaalt: A. Eichenbaum — Patküla vallasekretär.

Tartumaalt: L. Antik — Ulila vallavanem, E. Laanberg — Jõgeva vallavanem, D. Zirnask — Ahja vallavanem.

Saaremaalt: A. Rei — Uuemõisa vallavanem, M. Punn — Kaarma-Suure vallavanem.

Järvamaalt: A. Suurkivi — Väinjärve vallavanem, K. Mardo — Kirna vallavanem.

R i n g k i r i.

Kõigile vallavalitsustele.

Vallaomavalitsuste korraldamise seaduse eelnõu kohta on võimalik seisukohta avaldada enne Riigikogule esitamist. Kuigi omavalitsustegelaste kongressid ja E. Maaomaval. Liit aastate jooksul selle sea-

duse jaoks põhimõtted ülesseadnud ja Liidu nõukogu 30. aug. koosolekul küsimust käsitab, ei või kindel olla, et iga asjaolu tarvilist kaalumist on leidnud ehk leiab. Ei ole sellepärast ülearune, et kõik vallaomavalitsustegelased seaduse eelnõuga, mis tänases „Maaomavalitsuses“ toodud, tutvuneksid ja oma seisukohad vajalikkude muudatuste kohta E. Maaomaval. Liidule 16-ks sept. s. a. teataks, kes saadud sooviavaldused koondab edasiteatamiseks Kohtu- ja Siseministeeriumile.

Tallinn, 19. aug. 1930.

E. Maaomavalitsuste Liidu

Esimees: R. K u r i s.

Sekretär: H. A v i k s o n.

III. klassi teede metsamaterjal otse valdadele.

Kolga vallavalitsus tegi Teedeministeeriumile ettepaneku, et III. kl. teede tarbeks tarvilik metsamaterjal vahenditult vallavalitsustele viimaste nõudmise peale väljaantaks. Ministeerium küsis Liidu seisukohta selle ettepaneku kohta.

Kirjavahetust tagasi saates teatas E. Maaomavalitsuste Liidu juhatus, et ta vallavalitsustele vahenditult III. kl. teede truupide, teenäitajate ja käsipuude jne. jaoks metsamaterjali andmise tarvilikuks peab, sest see kord kiirustab ja lihtsustab väga tuntavalt asjaajamist.

Vallaametnikkude käsiraamatu ilmumine lükatakse edasi.

E. Maaomaval. Liit asus vallametnikkude käsiraamatu kokkuseadmisele ja väljaandmisele. Hulk ettetellimisi on selle tarviliku käsiraamatu peale kokkutulnud. Nüüd, kus uus vallaomavalitsuste seadus ilmumas, mis tuntavalt muudab vallaametnikkude kohuseid ja õigusi, oleks asjata veel vana seaduse kohaselt käsiraamatut välja anda, mille kestvus õige lühike, mispärast, et asjatut tööd ja kulu käsiraamatu väljaandmisega ära hoida, käsiraamatu kokkuseadmine on sedakord pooleli jäetud, et teda uue vallaomavalitsuse seaduse maksmapääsemisel juba sellega kooskõlas kokkuseada ja väljaanda.

Viljandi maavolikogu ringreisil.

Pärast viimast järjekordset Viljandi maavolikogu koosolekut korraldas maavalitsus volikogule 6. ja 7. augustil väljasõidu autodel, et volinikud lähemalt tut-

vuneksid maakonna asutuste, koolide ja tee-ehitustega. Ringreisist võttis osa kokku 22 isikut. See oli 10 a. jooksul esimene ringsõit.

Kell 4 p. l. Viljandist välja sõitnud, siirduti kõige esiteks Vana-Võidu põllutöökooli, kus vaadati koolimaja ruume, viljavälju, karjalauta ja karja. Mõisa viljad on üldiselt head. Lüpsilehmi 40, kari heas korras. Piim läheb osalt linna üksikmüügile, osalt meiereisse.

Järgmine peatus on Viljandi maagümnaasiumis. Koolil on väga avarad, suurepärased ruumid, õppeabinõude kogu parimaid Eestis. Selle järele, kui saalis külalistele õhtuoodet on pakutud, tutvunevad need kooli lähedal asuva maakonna bakterioloogia laboratooriumi ja tiisikuse nõuandepunktiga. Muuseas on siin mikroskoobi all juhus näha elavaid siifilise põslasi.

Lühike peatus on Viljandi täienduskooli juures. Siis läheb sõit edasi Puiatu poole, kus teel vaadatakse uut tee-ehitust. Teed on tublisti õgventatud Nii mõneski kohas on tegu allikate veega, paiguti vajab kogu teaalune дренаashi.

On juba poolpime, kui jõutakse Puiatu lastekodusse, kus väiksemad mudilased külalisi võtavad vastu laulu ja deklamatsioonidega. Kevadel on kasvanikke olnud 37, suveks on suuremad antud karja ja perekondadesse. Kui on vaadatud ruume ja põlde ning võetud õhtueinet, sõidetakse Viljandisse tagasi, kuhu jõutakse veidi enne keskööd.

7. skp. k. 7 homm. jätkub ringsõit. Esimene lühem peatus Mudistes, kus töötab uus mehaaniline kruusapuistaja. Et kruus märg ja savine, ei lähe töö kõige paremini, kuid kruusakord saab väga ühtlane, mispärast vaatlejate arvamine kaldub sinna poole, et neil aparaatidel on oma tulevik.

Olustvere põllutöökooli mõisas tutvustab direktor agr. Männik pärast hommikueinet lühidalt kooli ja majapidamise arenemisega. Viimastel aastatel on koolis olnud peaaegu maksimaalne arv õpilasi, 80 ümber. Hiljuti lasti välja 10-nes lend. Kooli majapidamise raskustest on üle saadud. Väljas äratavad huvi mõisa suurepärased heinamaa kultiveerimistööd, puukool, sõnnikulauda rippuvad lavad, milliseid kerge kõrgemale või madalamale või edasi-tagasi asetada, lõpuks vilja sorteerjaam, ainuke oma täielikkuse poolest Baltimaadel. Mõisal on 82 lüpsilehma.

Edasi peatutakse Lõhaveres, Suure-Jaani täienduskoolis, milline vanem Vil-

jandimaal ja töötanud suure eduga. Teel Pajusi mõisa vaadatakse Pilistveres käimas olevat kivitee ehitust ja Imavere mõisas töötavat maavalitsuse väiksemat kivi-purustajat, milline peenendab tee sillutamiseks vana lauda lammutamisest saadud kivimaterjali. Pajusis, maavolinik N. Loss'i juures, süüakse lõunat ning vaadatakse end. härrastemaja, kuhu tahetakse paigutada põllutöökool.

Põltsamaa gümnaasiumis tutvunetakse kooli ruumidega ja peale muu hästikorraldatud botaanika-aiaga. Triiphones kostitatakse külalisi isegi viinamarjadega.

Järjekorras vaadatakse ka Põltsamaa loomakliinikut, mille ukse all kasvab tihe murukamar nagu tõendab, et kliinikut tarvitatakse väga vähe, mispärast arvatakse, et seni kui kliiniku ukse all kasvab tihe muru, on asjata selle asutuse heaks kulu-tada raha. Põltsamaa haigla, mida järgmisena vaadatakse, on ilus hoone, kuid oma otstarbeks kitsas. Voodite normaalarv 15, kuid haigeid praegu 19, mõnikord isegi 20.

Hämariku ajal jõutakse ajaloolise Eesti Aleksandri kooli, praeguse Põltsamaa tööstuskooli, juure, mille kohta tehakse ühine otsus, see on eeskujuline õppeasutus.

Pärast lühemat peatust Põltsamaa täienduskoolis, kus einetatakse, sõidetakse lõpuks Võisiku varjupaika, kus hoolealuseid 102, neist 73 nõdrameelset ja 39 normaalset. Hoolealused on juba asemetel ja ruumidega tutvunetakse vaid pealiskaudselt, tulevalgel.

Viljandisse jõuti tagasi pärast keskööd.

Järva maavolikogu koosolek 12. augustil.

Päevakorras 19 punkti. Neist tähtsamad 1930/31. a. eelarve, koolivõrgu kava eeloleva õppeaasta jaoks ja uute teede ehitamise kava.

Eelarve võeti pärast 3-tunnilist arutamist maavalitsuse poolt esitatud kujul vastu 502.349 krooni suuruses.

Koolivõrgu kava eeloleva õppeaasta jaoks kinnitati koolivalitsuse poolt kokkuvõetud kujul. Kava järgi vabastatakse ametist 20 õpetajat. Seni neid oli 187, nüüd jääb 167. Edro algkool suletakse.

Ägedamaid vaieelusid tekitas eeloleva aasta uute teede ehitamise kava. Kava võeti vastu.

Anna ja Esna valdade piiri õgvendamise

küsimus, mis juba mitu korda maavolikogus olnud päevakorral, lahendati seekord lõpulikult. Maavolikogu ettepanekul otsustati Korba asundus liita Anna vallaga, millega valdade piir on tehtud sirgelmaks.

Maavolikogu sekretäriks valiti maavalitsuse sekretär Kiin, kuna volikogu sekr. Krabi ametist astus tagasi.

Võrumaa vallad müüvad kinnisvarasid.

Wõru maavolikogu oma viimasel koosolekul andis luba valdadele müüa kinnisvarasid:

W e r i o r a vallal lubati Sūvahaua kooli vana rehe ära müüa.

R õ u g e vald tahab müüa end. Sänna vallamaja, magasiata ja lauta-küüni, mida tal teha ka lubati.

V a s t s e l i i n a vald võib aleviku krunti nr. 25 700 kr. eest ära müüa.

K o i o l a l lubati Vanaküla kooli juures olevat talli ja kahte küüni müüa.

S a a l u s e vallal lubati Poksi kooli juures olevaid rehehoonet, lauta-küüni ja aita-talli müüa 1250 krooni eest.

O r a v a vallal lubati valla talust nr. 27 maad raudtee alla anda.

N u r s i vallal lubati Vastse-Nursi kooli juures olev vana ait lammutada.

Laadamaks jääb ära.

Võru maavolikogu oma viimasel koosolekul otsustas loobuda laadamaksu võtmisest maavalitsuse heaks, kuna valdadele selle maksu võtmise õigus edasi jääb 50% suuruses määratud normidest.

Valguta vald kaotamisele?

Valguta on väike vald, elanikke ainult umbes 1400. Ta asub Rõngu ja Rannu valdade vahel. Et Valgutas maksud kõrgeid on, siis on maksumaksjad samme hakanud astuma, et vald Rannu ja Rõngu valdade külge liidetaks. On juba hulga allkirjadega palvegi vastavale ametasutusele saadetud. Valguta valla kaotamisega loodetakse tublit kokkuvõetud saavutada.

Valguta ei saa vallavanemat.

Valgutas on juba kolm korda vallavanemat valitud, kuid tagajärjeta. Nii pole vald veel seni omale uut vallavanemat saanud.

Riigikohtu seletused.

Kas järevalve asutise seadusliku korra maksmapanemise korraldus võib olla kolmandatele isikutele kaebusesemeks?

Vastus eitav.

Omavalitsuse ajutise järevalve seaduse (R. T. 78 — 1919) § 5 põhjal on järevalveasutisel, kui ta leiab alluva asutise tegevuses seaduserikkumist, õigus nõuda seadusliku korra maksmapanemist. Niisugu-

sed järevalve korras tehtud korraldused ei või olla kolmandatele isikutele kaebusesemeks. Kolmandal isikul võib kaebamise õigus tekkida ainult järevalveasutise korralduste põhjal tehtud alluva asutise korralduse peale, kui see riivab seadusevastastelt kolmanda isiku huve.

(R. adm. t. nr. 398 l. — 1930.)

„Õigus“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 36. Riigiametniku palgalise ameti pidamise kohta omavalitsuses.

Kas postkontori ülem, kes riigiametnik, võib olla vallaomavalitsuse ametis vallavanema l abi kohal palgalise ametnikuna.

Vastus:

Riigiametnik palgalist ametit omavalitsuses pidada ei või

Küsimus Nr. 37. Õppeabiõude arvestamisest kinnis- ja vallasvara raamatus.

A. Looritsa poolt kokkuseatud arvepidamise näitlikkudest eeskujudest nähtub, et vallavalitsuse kinnis- ega vallasvara raamatus kooli õppeabinõusid ei arvestada.

Palun selgitada, kas tulevad õppeabinõud eeskujude kohaselt nimetatud raamatust väljajätta.

Väljajätu korral ei tule neid ka siis memorialis ega pearaamatus arvestada.

Vallasekretär P.

Vastus:

Õppeabinõud, millel kestav väärtus, arvestakse harilikult vallasvaraga ühtviisi, kuigi abiraamatutes lahus vallasvarast, erilehekülgedel, kergema ülevaate andmiseks. Õppeabinõudest jäetakse harilikult arvestamata katsete tegemiseks vajalikud

klaastorud, mis kergesti katki lähevad, ja katseks tarvitatavad vedelikud. Teised tuleks peale eelarvelt kuluarvele kandmist memorial op. kanda vallasvara arvele. See sissekanne põhiraamatutes tingib muidugi ka abiraamatusse, vararaamatusse, sissekannde. Ei taheta millegipärast õppeabinõusid varana arvestada, ei tohi, teadagi, siis ka põhiraamatutesse sissekannet teha, sest sellega oleks rikutud raamatute kooskõla.

Küsimus Nr. 38. Abieluregistreerimise akti vea parandamisest.

Kui abielluja sünniaeg on perekonnaseisuametnikvaimuliku abieluregistri ärakirja põhjal perekonnaregistrisse juba ära kantud, kuna pärastiselt selgub abielluja hinge kirjade järelise koguduse õpetaja andmetel, et abieluregistris tähendatud abielluja sünniaeg on ebaõiglane, kuidas ja mille alusel tuleb seljuhul tähendatud abielluja sünniaja parandust perekonnaregistris läbiviia?

V. vallasekretäri abi.

Vastus:

Abielu registreerimise aktis sisalduv viga on parandatav läiendava aktiga si e ministri juhtnõõrid perekonnaseisu seaduse kohta, § 55 R. T. 48—1926), perekonnaregister aga tuleb parandada läiendava akti ärakirja põhjal.

Lugejatele tähelepanuks.

Käesolev „Maavalitsuse“ nr. ilmub enne määratud aega: 10. sept. asemel 25. augustil ja pealegi kahekordse numbrina. Enneagne ilmumine on tingitud vallaomavalitsuse seaduse eelnõu tutvustamine vajadusest omavalitsustegelastele, et viimased võiksid juba Liidu nõukogu koosolekuks, kus küsimus päevakorral, sellega tutvuneda, vähemalt septembrikuu esimeses pooles teda põhjalikult läbikaaluda ja oma seisukohta E. Maaomav. Liidule, viimase ringkirja kohaselt sellesamas nr., teatada lõppseisukoha võtmise võimaldamiseks. Seesama seaduse eelnõu, ühes te-

masse kuuluvate artiklitega, paisutas ka käesoleva numbriga kahekordseks.

Sellest erakordsest „Maaomavalitsuse“ numbril ilmumisest tingituna ei ilmu „Maaomav.“ 10. sept. ja, kui erilised vajadused puuduvad, siis ka mitte 25. sept., sest käesolev asetab septembrikuu mõlemad numbrid.

Kuulutakse maksvusetaks:

Paul Lehteri poolt ostetud hobusepass, tundemärgid: ruun, vals-kõrb, vanadus umbes 10 a., kõrgus 136 cm., lakk mõlemil pool.